

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Právní aspekty pojistné smlouvy
Legal Aspects of Insurance Contract

Student: Bc. Hana Honová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Martina Krügerová, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra práva

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Hana Honová**
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6208T011 Ekonomika a právo v podnikání
Téma: **Právní aspekty pojistné smlouvy**
Legal Aspects of Insurance Contract

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Právní úprava pojistné smlouvy
 3. Proces uzavírání pojistné smlouvy
 4. Formulace pojistných podmínek
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*. 2.vyd. Praha: Linde, 2009. 335 s. ISBN 978-80-7201-755-3.
ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7. ISSN 0032-2393.
ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9. ISSN 0032-2393.
KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010. 351 s. ISBN 978-80-87-12-45-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Martina Krügerová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

JUDr. Bohuslav Halfar
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.
Přílohy č. 1,2,3,4, a 5 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě dne 23.4.2013

Bc. Hana Honová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce Ing. Martině Krügerové, Ph.D. za zájem, čas, ochotu a za odborné a cenné rady v průběhu přípravy mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	4
2	Právní úprava pojistné smlouvy	6
2.1	Právní vztah pojistný	7
2.1.1	Současná pojistná úprava.....	8
2.1.2	Zánik pojištění	10
2.1.3	Nová právní úprava	12
3	Proces uzavírání pojistné smlouvy	21
3.1	Práva a povinnosti účastníků pojistného vztahu	23
3.2	Doporučené rady při uzavírání pojistných smluv	28
3.3	Pojistné podmínky	30
4	Formulace pojistných podmínek	33
4.1	Dotazníkové šetření	42
4.1.1	Výsledky dotazování	43
4.1.2	Vyhodnocení hypotéz	54
4.1.3	Shrnutí	55
5	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury a pramenů.....	61
	Seznam zkratek.....	63
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Pojistné právo se týká každého z nás, ať si to uvědomujeme anebo neuvědomujeme. Každý z nás během svého života uzavře či už uzavřel alespoň jednu pojistnou smlouvu. A nezáleží při tom, jestli se jedná o pojistnou smlouvu, jež se vztahuje na pojištění majetku, na životní pojištění či pojištění odpovědnosti za škodu anebo na nějaké další z mnoha existujících pojištění. Podle mého názoru by se měl každý běžný spotřebitel orientovat alespoň v základních pojmech a ustanoveních příslušných zákonů, které upravují tuto problematiku.

Prioritním cílem této diplomové práce je zjištění orientace spotřebitelů v základních pojmech pojistného práva, nové právní úpravě a v pojistných podmínkách, které hrají podstatnou roli při uzavírání pojistné smlouvy. A také prezentace odlišností současné právní úpravy zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a budoucí právní úpravy pojistné smlouvy zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Ke zjištění těchto cílů budou použity tyto metody vědecké práce. Nejprve se provede srovnání současné a nové právní úpravy pojistné smlouvy. Pak pomocí dotazníkového šetření, které spadá do marketingového výzkumu bude uskutečněna analytická klasifikace, při níž dojde k rozdělení respondentů, kteří zodpoví na dotazník, podle pohlaví, věku, vzdělání a výše hrubého měsíčního platu. Součástí dotazníkového šetření budou tři hypotézy, jejichž cílem bude ověřit jejich pravdivost, jedná se tedy o experiment neboli pokus.

Diplomová práce má celkem pět kapitol, přičemž první je úvodní.

Ve druhé kapitole, která nese název právní úprava pojistné smlouvy, budou popsány zákony, jež upravují tuto problematiku. Mezi ně patří zejména zákon č.37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a nový zákon č. 2012 Sb., občanský zákoník. Existuje zde takzvaný trojí právní režim v úpravě pojistné smlouvy. V praxi dochází po celou dobu platnosti pojistných smluv k rozdílnému přístupu ke vzniku, trvání a zániku pojištění podle příslušného právního režimu. Ústředním kritériem pro stanovení správného režimu pojistné smlouvy není počátek pojištění nýbrž okamžik uzavření pojistné smlouvy. Také tato problematika bude popsána v kapitole. Dále zde budou vymezeny podmínky, předpoklady a účastníci právního vztahu pojistného, náležitosti pojistné smlouvy, zánik pojištění a v neposlední řadě také srovnání současné a nové právní úpravy.

Třetí kapitola se nazývá proces uzavírání pojistné smlouvy. Popíší se zde postupy a procesy uzavírání smluv, práva a povinnosti účastníků pojistného vztahu před a po uzavření pojistné smlouvy a také doporučené rady při uzavírání pojistné smlouvy od České národní banky a v neposlední řadě zde budou obecně popsány náležitosti pojistných podmínek.

Čtvrtá kapitola, která nese název formulace pojistných podmínek, bude již konkrétně zaměřena na pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu. Vymezí se zde důležité pojmy, které jsou podstatné v souvislosti s těmito druhy pojištění. Hlavně se tato kapitola zaměří na formulace v příslušných pojistných podmínkách. Pro výběr pojišťoven a jejich pojistných podmínek bude stanoveno kritérium minimálně 5 % podílu na českém pojistném trhu. Pracovat se zde bude s pojistnými podmínkami od České pojišťovny, Kooperativy, Allianz, Generali a ČSOB pojišťovny.

Součástí této kapitoly je také dotazníkové šetření, ve kterém se stanoví tři hypotézy, jejichž cílem bude ověřit jejich pravdivost. Cílem dotazníku je zjištění orientace respondentů v základních pojmech pojistného práva, nové právní úpravě a v pojistných podmínkách. Na závěr se provede shrnutí dotazníkového šetření.

Poslední pátá kapitola zjistí, zda byl naplněn cíl diplomové práce, cíl dotazníkového šetření a provede se zde závěrečné shrnutí a případná doporučení.

2 Právní úprava pojistné smlouvy

Pojistná smlouva je v současné době upravena zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Tato právní úprava nabyla účinnosti od 1. 1. 2005, avšak pár vybraných ustanovení tohoto zákona vstoupilo v platnost již od 1. 5. 2004 se vstupem České republiky do Evropské unie. Mezi ně patřilo například pojištění právní ochrany, úprava soupojištění, informace poskytované zájemci a pojistníkovi a další.¹

Před účinností této právní úpravy se pojistná smlouva řídila ustanoveními hlavy patnácté zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku a to konkrétně § 788 - § 828. Tato právní úprava byla oproti dnešnímu zákonu o pojistné smlouvě velmi stručná a po čase přestala vyhovovat požadavkům a potřebám stále více se rozvíjejícího pojistného trhu.²

Zákonem o pojistné smlouvě se řídí pojistné smlouvy uzavřené od 1. 1. 2005, právní vztahy, které vznikly před touto dobou, tedy do 31. 12. 2004 se i nadále řídí ustanoveními hlavy patnácté zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. S touto souvislostí dochází k takzvanému dvojímu právnímu režimu pojistných smluv. V praxi tudíž dochází po celou dobu platnosti pojistných smluv k rozdílnému přístupu ke vzniku, trvání a zániku pojištění podle příslušného právního režimu. Ústředním kritériem pro stanovení správného režimu pojistné smlouvy není počátek pojištění nýbrž okamžik uzavření pojistné smlouvy.

Pojistná smlouva má soukromoprávní charakter a působí subsidiárně k občanskému zákoníku. Jedná se především o situace, kde chybí právní úprava práv a povinností účastníků pojištění v zákoně o pojistné smlouvě. Se zřetelem na aspekt úpravy pojistné smlouvy zvláštním právním předpisem, jenž je v poměru speciality k obecné občanskoprávní úpravě, je vyloučeno užití obchodního zákoníku i v případech, kdy je podnikatel pojistníkem.³ Proto pojistná smlouva spadá do absolutních neobchodů.

Subsidiární působnost občanského zákoníku také řeší i významnou otázku posouzení norem zákona o pojistné smlouvě a jejich rozdělení na kogentní (ty neumožňují žádnou odchylku) a dispositivní. Zákon o pojistné smlouvě má z velké části dispositivní charakter a nabízí proto smluvním stranám značnou volnost.

Pojistná smlouva může být upravena také zvláštními právními předpisy, například zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem

¹ KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*.

² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

vozidla. Ten působí lex specialis k zákonu o pojistné smlouvě a použije se přednostně. Pro záležitosti, které nejsou upravené tímto zákonem, platí subsidiárně zákon o pojistné smlouvě a občanský zákoník.

Pojistná smlouva je rovněž upravena právem Evropské unie, především Nařízením Evropského parlamentu a Rady Evropská směrnice č.593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.⁴

2.1 Právní vztah pojistný

Zásadní podmínkou a předpokladem nejen pro pojistný vztah ale také pro vymezení pojistné události je nahodilost. Nahodila skutečnost je skutečnost, jež je možná a u níž není jisté, zda vůbec nastane v době trvání pojištění a zároveň u ní není známá doba vzniku.⁵

Právní vztah pojistný je závazkový právní vztah, jenž je charakteristický rovností svých účastníků. Ti jsou nositeli práv a povinností, které s tímto právním vztahem spojují právní předpisy anebo které na sebe vzali uzavřením smlouvy. Jedná se o synallagmatický právní vztah.

Mezi účastníky právního vztahu pojistného patří pojistitel, pojistník, zájemce o pojištění, pojištěný, oprávněná osoba, obmyšlený a poškozený. Pojistitelem se rozumí právnická osoba, která má oprávnění k provozování pojišťovací činnosti podle zákona o pojišťovnictví a které byla udělena licence orgánem dohledu, tedy Českou národní bankou.⁶ Dalším účastníkem tohoto právního vztahu je pojistník, tedy fyzická anebo právnická osoba, jež s pojistitelem uzavřela pojistnou smlouvu. Předpoklady pro fyzickou či právnickou osobu vedoucí k uzavření pojistné smlouvy vyplývají z obecných právních předpisů, které upravují způsobilost k právům, povinnostem a k právním úkonům vyplývajících z jejich jednání. Zákon o pojistné smlouvě zde žádná omezení nestanovuje. Pojištěný je pak ten, na jehož život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu či jiné hodnoty pojistného zájmu se pojištění vztahuje. Pojištěný

⁴ BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*.

⁵ Daňhel (2006) řadí mezi události, u kterých není jisté, zda nastanou patří například požár, povodeň, nemoc, úraz a příznačným příkladem události, u které není známa pouze doba jejího vzniku je smrt.

⁶ Zákon o pojistné smlouvě používá pouze pojem pojistitel, ne pojišťovna tento pojem se používá ve veřejnoprávní sféře, i když v praxi se jedná o synonyma.

může být rozdílnou osobou od pojistníka.⁷ Oprávněnou osobou je podle zákona o pojistné smlouvě samostatná osoba, které náleží právo na pojistné plnění v případě vzniku pojistné události.⁸ Obmyšlený je osoba, jež vznikne v případě úmrtí pojištěného právo na pojistné plnění ze smlouvy. Tato osoba však musí být určená pojistníkem v pojistné smlouvě. Obmyšlený může být výhradně účastníkem pojistné smlouvy o pojištění osob, jestliže v ní bylo sjednáno pojištění pro případ smrti pojištěného. Pokud se liší osoba pojistníka a pojištěného, může pojistník stanovit či změnit osobu obmyšleného pouze se svolením pojištěného. Obmyšlený může být výhradně účastníkem pojistné smlouvy o pojištění osob, jestliže v ní bylo sjednáno pojištění pro případ smrti pojištěného. Poškozený je pak osoba, jež byla způsobena škoda, za kterou odpovídá pojištěný a na jejíž náhradu má poškozený nárok.

2.1.1 Současná pojistná úprava

V současné době je pojistná smlouva upravena zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Ten ji charakterizuje následovně: Pojistná smlouva je smlouva o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.⁹ Povinně je ze zákona o pojistné smlouvě stanovená pojistné smlouvě písemná forma, která však neplatí pro krátkodobá pojištění. Krátkodobá pojištění jsou uzavřena na kratší pojistnou dobu, než jeden rok.¹⁰

Do pojistné smlouvy patří podle tohoto zákona tyto obligatorní náležitosti: vymezení smluvních stran, tudíž stanovení pojistníka a pojistitele, určení oprávněné osoby, určení, zda jde o pojištění škodové či obnosové, definování pojistného nebezpečí a pojistné události, vymezení výše pojistného, jeho splatnost a údaj o tom, zda jde o pojistné běžné či jednorázové, stanovení pojistné doby a doby, na kterou byla pojistná smlouva uzavřena, způsob, kterým se bude oprávněná osoba podílet na výnosech, toto se uplatňuje

⁷ *Zájemce o pojištění je osoba, která má zájem o uzavření pojistné smlouvy, tato osoba se takhle označuje před uzavřením pojistné smlouvy. Zvláštní povaha pojištění odůvodnila vymezení tohoto pojmu a také úpravu jeho práv a povinností, zejména se jedná o poskytování informací.*

⁸ *V mnoha situacích je oprávněná osoba současně pojištěným, avšak zákon předpokládá, že se sjednané pojištění bude vztahovat například na majetek druhé osoby a pak v případě pojistné události vzniklé na takovém majetku obdrží pojistné plnění jiná osoba, smlouvou určená, tedy oprávněná osoba.*

⁹ *Upravuje zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě v § 32.*

¹⁰ *Pojistná smlouva je v této podobě absolutní neobchod, to znamená, že není upravená ani v občanském a ani v obchodním zákoníku.*

jen u pojištění osob, kde bylo dohodnuto, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele.¹¹

Důležitou náležitostí je ujednání o pojistném, to je vlastně úplatou za pojištění, finanční službu, jež pojistníkovi poskytuje pojistitel. Ten je při určování výše pojistného vázán veřejnoprávními předpisy, dle kterých je povinen stanovit výši pojistného podle reálných pojistně matematických předpokladů tak, aby bylo pojistné přijatelné a umožňovalo pojistiteli splnit všechny jeho závazky.¹² Pojistitel je povinen sdělit pojistníkovi na požádání zásady, podle kterých stanovil výši pojistného. Jednorázové pojistné je pojistné, které je určené na celou dobu, na něž bylo pojištění sjednáno, tedy na celou pojistnou dobu. Běžné pojistné pak je pojistné stanovené za více pojistných období, teda za časová období, za která se platí pojistné, ty však musí být určené v pojistné smlouvě. Těmito pojistnými obdobími může být rok, pololetí, čtvrtletí nebo měsíc.

Podle zákona o pojistné smlouvě musí být ve smlouvě uvedeno, zda je pojištění sjednáno jako pojištění škodové nebo obnosové. Pokud tato náležitost není ujednána ve smlouvě, má to za následek neplatnost smlouvy. Tyto dva druhy pojištění se od sebe odlišují hlavně svým účelem.¹³ Účel škodového pojištění je náhrada škody, která vznikla v případě pojistné události. Kdežto účelem obnosového pojištění je nabytí finanční částky ve výši, jež je nezávislá na vzniku či rozsahu škody.¹⁴ Zásadou škodového pojištění je, že nesmí vést k obohacení, pojistitel proto může omezit jak horní, tak i spodní hranici pojistného plnění.

Nedílnou součástí každé pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky. Důkladněji vymezují obsah pojistného vztahu, zvláště pak vznik, trvání a zánik pojištění, vymezují pojistné události, způsob určení rozsahu pojistného plnění a další. Pojistník s nimi musí být před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen.¹⁵

Další náležitosti pojistné smlouvy, proces uzavírání pojistné smlouvy, práva a povinnosti před uzavřením pojistné smlouvy a také povinnosti vyplývající z uzavřené pojistné smlouvy jakož i doporučené rady od České národní banky budou rozebrány v následující kapitole.

¹¹ Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

¹² BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*.

¹³ DAŇHEL, Jaroslav a kol. *Pojistná teorie*.

¹⁴ V pojištění obnosovém není vznikem práva na pojistné plnění vůči pojistiteli dotčeno právo na náhradu proti tomu, kdo za škodu odpovídá.

¹⁵ DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*.

2.1.2 Zánik pojištění

Zákon o pojistné smlouvě obsahuje několik možností zániku pojištění. Dochází k nim buď to na základě právního úkonu, zde patří například dohoda a výpověď. Anebo na základě dalších skutečností, tady zahrnujeme zánik pojištění uplynutím doby či nezaplacením pojistného. U některých zániků pojištění je potřeba jen souhlasu pojistitele, u jiných je potřeba projevu vůle pojistníka a některé pojištění nemůže zaniknout dokonce bez souhlasu obou smluvních stran, například z důvodu zániku pojištěné věci. Do specifické skupiny zániků pojištění patří zániky, jež jsou způsobeny porušením povinností smluvní strany, zde patří odstoupení od smlouvy anebo zánik doručením oznámení pojistitele o odmítnutí pojistného plnění.¹⁶

U zániku pojištění dohodou se jedná o situaci, při kterém pojištění zaniká souhlasem obou smluvních stran.¹⁷ Na rozdíl od občanského zákoníku, zákon o pojistné smlouvě zánik pojištění dohodou smluvních stran upravuje, avšak vymezuje předpoklady nutné k platnosti této dohody. Dohoda musí obsahovat určení okamžiku zániku pojištění a rovněž způsob vzájemného vyrovnání závazků.¹⁸

Dalším způsobem zániku je zánik pojištění výpovědí, který probíhá na bázi právního úkonu jedné smluvní strany. Pojistná smlouva pak může být vypovězena pojistníkem i pojistitelem, ve specifických situacích však může smlouvu vypovědět pouze pojistník. Pojištění je možné vypovědět do dvou měsíců od uzavření pojistné smlouvy, důležitou roli zde hraje den uzavření pojistné smlouvy nikoliv počátek pojištění. Smluvní strana, jež podala výpověď, nemusí uvádět příčinu svého jednání, neboť z hlediska zániku pojištění není tato příčina relevantní. Výpovědní lhůta je zde osmidenní a začíná běžet dnem doručení výpovědi druhé straně, jejím uplynutím pak pojištění zanikne.¹⁹

Rovněž lze pojištění vypovědět do tří měsíců od doručení oznámení pojistiteli o vzniku pojistné události a také tato výpověď nemusí být zdůvodněná. Výpovědní lhůta

¹⁶ KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘÍKRYL. *Pojišťovací právo*.

¹⁷ *Občanský zákoník č.40/1964 Sb., ve znění pozdějších zákonů tuto dohodu o zániku pojištění neupravoval, a proto bylo nutné aplikovat do právní úpravy obecná ustanovení, která upravují tuto problematiku.*

¹⁸ *Pojem vyrovnání závazků obsahuje nejen závazky, které se vztahují k pojistnému, zde například patří povinnost pojistníka doplatit pojistné nebo povinnost pojistitele vrátit část zaplaceného pojistného, ale také závazky vztahující se k případné pojistné události, tudíž závazek pojistitele poskytnout pojistné plnění.*

¹⁹ BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*.

je v této situaci jeden měsíc, který začíná běžet dnem doručení výpovědi druhé straně a jejím uplynutím opět pojištění zaniká.²⁰

Další možností jak vypovědět pojištění je situace, která lze použít však jen u pojištění sjednaného s běžným pojistným tak, že pojištění zanikne ke konci pojistného období. Předpoklad této skutečnosti je ten, že výpověď musí být doručena druhé smluvní straně nejpozději šest týdnů před uplynutím pojistného období.²¹ Je-li výpověď doručena včas, pak pojištění zaniká ke konci příslušného pojistného období.

Následující výpovědi pojistné smlouvy může uplatnit pouze pojistník a to za předpokladu, že došlo k převodu pojistného kmene či jeho části na jiného pojistitele anebo odnětí povolení pojistitele k provozování pojišťovací činnosti. I zde jsou však zákonem stanovené lhůty, během kterých může pojistník vypovědět pojištění a to do 1 měsíce ode dne převodu pojistného kmene či jeho části a do 1 měsíce ode dne zveřejnění oznámení o odnětí povolení. Pro tuto situaci výpovědi je určena osmidenní výpovědní lhůta.²²

Obecným rysem závazků, jež jsou sjednány na dobu určitou, je, že, zanikají po uplynutí této doby. Také v oblasti pojistných vztahů se užívá stejný princip, a proto dalším způsobem zanikání pojištění je uplynutí pojistné doby, na kterou bylo pojištění stanoveno.²³ Jedná se o automatický zánik pojištění, který však může mít negativní důsledky, obzvlášť pro pojistníka. Ten si nemusí uvědomit, že už uplynula doba stanovená ve smlouvě a pojištění zaniklo. Pro tento případ umožňuje zákon o pojistné smlouvě dohodu smluvních stran, ve které si pojistník a pojistitel sjednají, že pojištění nezanikne uplynutím doby, na kterou bylo sjednáno, pokud ani jedna ze smluvních stran neprojeví nezáměr o dalším trvání pojištění nejpozději šest týdnů před uplynutím pojistné doby. Pojištění se následně prodlužuje o stejnou dobu a za stejných podmínek. I nadále se však jedná o pojištění na dobu určitou, smluvními stranami byla pouze sjednána takzvaná automatická prolongace smlouvy.²⁴

Povinnost platit pojistné je zásadní povinností pojistníka, při jejím porušení stanovují právní předpisy obecné následky, to je prodlení dlužníka a také speciální

²⁰ Tímto způsobem může pojistník vypovědět pojištění pokaždé, přičemž pojistitel může také vypovědět pojištění tímto stylem, kromě životního pojištění.

²¹ Tuto možnost ukončení pojistného vztahu může uplatnit jak pojistník, tak pojistitel, ten však opět s výjimkou životního pojištění, ve kterém není stanovena žádná výpovědní lhůta.

²² BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*.

²³ MARTINIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví*.

²⁴ V této situaci už bude zapotřebí aktivního právního jednání některé smluvní strany, aby došlo k zániku pojištění.

následky a tím je zánik pojištění. Současná právní úprava ochraňuje pojistníka tím, že nařizuje pojistiteli, aby upomenul pojistníka o částce dlužného pojistného a upozornil ho, jaký následek se pojí s nezaplacením tohoto pojistného. V situaci, kdy pojistník nezaplatí pojistné, zaniká pojištění dnem následujícím po uplynutí lhůty stanovené pojistitelem v upomínce, která byla doručena pojistníkovi k zaplacení dlužného pojistného. Délku této lhůty si určuje pojistitel, avšak nesmí být kratší než jeden měsíc.²⁵

Také porušení dalších závažných povinností, které jsou stanovené v § 23 zákona o pojistné smlouvě, může vést až k zániku pojištění. Mezi relevantní porušení povinností patří úmyslné, nedbalé, nepravdivé či neúplně zodpovězení písemných dotazů od pojistitele anebo pojistníka, které se týkají sjednávaného pojištění. Toto právo pojistitele i pojistníka se může uplatnit do 2 měsíců ode dne zjištění této skutečnosti, jinak právo zaniká. Stejně podmínky platí i v situaci, kdy se mění pojistná smlouva. V takovém případě má druhá smluvní strana právo odstoupit od smlouvy, pokud by při pravdivém a úplném zodpovězení dotazů pojistnou smlouvu neuzavřela, přičemž se pojistná smlouva ruší od počátku. Pojistitel je povinen ve lhůtě 30 dnů ode dne odstoupení od smlouvy vrátit zaplacené pojistné, od něhož se odečte to, co již ze soukromého pojištění plnil. V situaci, že od pojistné smlouvy odstupuje pojistitel, se odečítají od zaplaceného pojistného i náklady, které se pojí se vznikem a správou soukromého pojištění.²⁶

Mezi další důvody zániku pojištění patří například zánik pojištění dnem, kdy došlo ke smrti pojištěné fyzické osoby či zániku pojištěné právnické osoby bez právního nástupce, dnem kdy zaniklo pojistné riziko, případ zániku pojištěné věci či jiné majetkové hodnoty, na něž se pojištění vztahovalo.

2.1.3 Nová právní úprava

Od 1. 1. 2014 nabude účinnosti nová právní úprava pojistné smlouvy a to zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně v jeho § 2758 - § 2872. Pojistné smlouvy uzavřené od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2013 se budou stále upravovat podle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a pojistné smlouvy uzavřené do 1. 1. 2005 se budou

²⁵ KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*.

²⁶ *Dalšími významnými porušeními povinností, jež mohou vést až k zániku pojištění, jsou porušení povinností spojených s uzavíráním pojistné smlouvy a uplatňování práva na plnění z pojištění. V této situaci umožňuje zákon o pojistné smlouvě pojistiteli odmítnout pojistné plnění.*

nadále upravovat zákonem č.40/1964 Sb., občanský zákoník. Nastane tedy trojitý právní režim úpravy pojistných smluv.²⁷

Úprava pojistné smlouvy novým občanským zákoníkem má své teoretické i praktické důvody. Mezi důležité řadíme, že občanský zákoník má jako určující a univerzální kodex soukromého práva zahrnovat co možná komplexní kodifikaci smluvních typů. Pojistná smlouva zakládající soukromé pojištění je zahrnuta do kodexu občanského práva oprávněně a to z pohledu důležitosti i logiky, protože jde o právní úpravu zahrnující soukromé životy lidí. Soukromé pojištění také těsně navazuje na řadu institutů, které jsou upraveny občanským zákoníkem.²⁸ Z praktických důvodů se upozorňuje na přizpůsobení se dosavadní zvláštní úpravy soukromého pojištění novému pojetí obecných obligačních institutů.²⁹

V novém občanském zákoníku je pojistná smlouva charakterizována v ustanovení § 2758 odst. 1 následovně: Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním, tedy pojistná událost a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné.³⁰

S novým občanským zákoníkem přichází i řada podstatných změn, týkajících se pojistné smlouvy, některé z nich budou nyní zmíněny.

Pojistná smlouva se nově řadí do skupiny závazků z odvážných, takzvaných aleatorních smluv. Tato úprava je obsažena v hlavě II – Závazky z právních jednání, dílu 15 - závazky z odvážných smluv, v oddílu 2 – Pojištění. Základní odlišnosti od ostatních smluv z této skupiny je, že účelem pojištění není obohacení oprávněné osoby, avšak neodmyslitelný je pojistný zájem. Pojistitel má povinnost poskytnout oprávněné osobě pojistné plnění pokud nastane pojistná událost a pojistník musí zaplatit pojistiteli pojistné. Platební povinnost pojistníka je nepodmíněna. Oproti tomu je platební povinnost pojistitele spojená s nejistotou vzniku pojistné události.³¹

Definice pojistné smlouvy, která je v novém občanském zákoníku obsažena v § 2758, byla převzata ze stávající právní úpravy. Pokud je pojistná smlouva

²⁷ Vzhledem k tomu, že mnoho pojistných smluv se týká pojištění osob a jsou tudíž sjednávány na období několik desítek let, bude tento trojitý právní režim platit ještě relativně dlouhou dobu.

²⁸ Mezi ně patří například úprava vzniku, změn a zániku závazků, pojetí škody, úprava povinnosti nahradit škodu a další.

²⁹ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

³⁰ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

³¹ Aleatornost pojistné smlouvy záleží na nejistotě, tedy na vzájemném hodnotovém poměru mezi plněním a protiplněním.

také smlouvou spotřebitelskou, je u ní nově vymazána informace, že se jedná o smlouvu o finančních službách, což je výsledkem ustanovení § 1841.³² Na tuto změnu budou muset brát ohled a velký důraz pojistitelé při tvorbě nových pojistných podmínek.³³

Povinnost pojistitele zůstává i nadále formulována jako povinnost poskytnout pojistné plnění, nikoliv zaplatit plnění. Proto může být v pojistné smlouvě sjednáno, že pojistitel poskytne plnění i v nepeněžitě formě. Hlavní rozdíl od nynější právní úpravy spočívá v tom, že se pojem pojistitele nevztahuje pouze na pojišťovnu, která má povolení k provozování pojišťovací činnosti. Podle veřejného práva může i osoba bez tohoto oprávnění uzavírat pojistnou smlouvu, přičemž není způsobena její neplatnost.³⁴ Rozhodně se však jedná o nepovolenou činnost, která je trestná.³⁵

Beze změny setrvala i povinnost písemné formy pojistné smlouvy, jejíž pojištění trvá minimálně jeden rok. Toto se však už netýká dalších právních úkonů upravujících pojištění, protože dle § 2773 je tato podoba povinná pouze v situacích, kdy tak bylo sjednáno. Právní jednání je pak definováno jako projev vůle, který má za následek vznik, změnu či zánik subjektivního práva anebo povinnosti. Výjimku představuje sdělení údajů nezbytných pro plnění pojistitele na žádost pojistníka. Je-li tato žádost v písemné formě, musí pojistitel odpovědět bez zbytečného odkladu také v písemné podobě.³⁶

Jedna z hlavních změn je zaručeně vyjmutí informačních povinností pojistitele vůči zájemci o pojištění a pojistníkovi ze zákona o pojistné smlouvě. Nový občanský zákoník v § 2760 spoléhá s přemístěním těchto informací do zákona o pojišťovnictví, kde věcně spadají. Obecně jsou tyto informační povinnosti vymezeny v § 1843 – 1845. Směrnice však dává členským státům povinnost předepsat prováděcí pravidla k těmto povinnostem, proto se očekává související úprava.³⁷

³² Jsou zde převzaty jen některé definice pojmů, například pojistná událost v § 2758, pojištění § 2766, oprávněná osoba § 2770 nebo pojistné nebezpečí § 2767. Ostatní pojmy, například definice úrazu, jsou úmyslně ponechány na dohodě smluvních stran. Některé pojmy nová právní úprava vypustila a už je neupravuje, jedná se například o účastníka soukromého pojištění a časovou nebo novou cenu.

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁴ Tento pojistitel je vázán uzavřenou smlouvou stejně jako pojistitel s platným povolením, neboť není přijatelné, aby druhá strana byla ohrožena neplatností této smlouvy. Pro tyto osoby tak platí přísná a identická pravidla jako pro osoby vykonávající tuto činnost s oprávněním.

³⁵ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

³⁶ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

³⁷ Úsilí o přemístění této povinnosti do právní úpravy zprostředkovatelů pojištění se považuje za nesystémovou a hlavně za závadnou, protože této povinnosti se nemůže pojišťovna za žádných okolností vzdát tímto způsobem využití služeb svých obchodních zástupců.

Nejdůležitější změnou je úprava institutu pojistného zájmu, obsaženého v § 2761 – 2765, neboť pojištění nesmí být užito jako prostředek sloužící ke spekulaci. Základním předpokladem vzniku a trvání pojištění je existence pojistného zájmu. Ten musí být vymezen objektivně a také diferencuje pojištění od všech ostatních aleatorních závazků, především od sázky. Zachovaný zůstává základ definice pojistného zájmu, a sice jako oprávněné potřeby pojistné ochrany před následky pojistné události, tudíž jako skutečnosti způsobené pojistným nebezpečím. Nově se s existencí či zánikem pojistného zájmu spojují právní důsledky.³⁸

Změnil se také zájem na uchování nebo zvětšení majetku, který má pojistník na vlastním majetku, se kterým skutečně počítal, nikoliv spekulativně. Právní domněnkou je i zájem o majetek jiné osoby, pokud se zde doloží hrozba přímé majetkové újmy, která by mu bez jeho uchování a existence hrozila. Pojistným zájmem je zde také majetkový prospěch či výhoda osoby z toho, že určený majetek existuje a je uchováván do budoucna. Pojistný zájem vyjadřuje specifické zásady a pravidla, které se týkají výhradně pojišťovnictví. Odlišuje se tedy od dobrých mravů, které spadají do kategorie práva soukromého.³⁹

Podle nového občanského zákoníku je smlouva neplatná podle § 2764, pokud chyběl pojistný zájem od počátku a pojistitel o tom v době uzavření pojistné smlouvy věděl anebo musel vědět. Věděl-li pojistník při vzniku pojištění o neexistenci pojistného zájmu a pojistitel o tomto faktu nevěděl anebo nemohl vědět, je smlouva o pojištění neplatná.⁴⁰

U pojištění majetku nemusí mít pojištěný pojistný zájem při uzavírání smlouvy, avšak očekává se jeho pozdější vznik, dle § 2763. V této situaci není pojistná smlouva nepatná, ale pokud nevznikne požadovaný pojistný zájem, nemusí pojistník platit pojistné. Pojistitel má ale v této situaci nárok na přiměřenou odměnu, pokud tak bylo ujednáno ve smlouvě. Podle § 2765 může pojistný zájem zaniknout i později, tedy po uzavření pojistné smlouvy. V této situaci pojištění zaniká momentem zániku pojistného zájmu a pojistiteli náleží pojistné až do okamžiku, kdy se dozvěděl o zániku pojistného zájmu.⁴¹

³⁸ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

³⁹ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

⁴⁰ *V tomto případě však patří pojistiteli odměna, která odpovídá pojistnému až do doby, kdy se dozvěděl o této neplatnosti, přičemž není podstatné, jakým prostředkem tento fakt nabyt. Prvořadý je zde pouze časový okamžik, ve kterém se prokazatelně o této skutečnosti dozvěděl.*

⁴¹ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7.

Mezi důležité změny patří také pojištění cizího pojistného nebezpečí, které je obsaženo v § 2767. Nově je zde tento případ ošetřen tím, že pojištěný má povinnost seznámit se s obsahem smlouvy a musí udělit souhlas s tím, že právo na pojistné plnění z této smlouvy vyplývající má pojistník.⁴² Pojistník musí tento souhlas předat pojistiteli ve sjednané době, nejpozději však do lhůty 3 měsíců od uzavření smlouvy. Pokud ten neprokáže souhlas ve stanovené lhůtě pojistiteli, pojistná smlouva zaniká uplynutím této doby ex nunc, tedy bez zpětné platnosti. Právo na pojistné pak přísluší pojistiteli v rozsahu stanoveném smlouvou, avšak nastane-li v této době pojistná událost, má právo na plnění pojištěný.⁴³

Dnem pojistníkovy smrti anebo dnem jeho zániku bez právního nástupce vstupuje pojištěný do pojištění. Pokud pojištěný nemá zájem na trvání pojištění, musí nově ve 30 denní lhůtě ode dne smrti nebo zániku pojistitele podat písemné oznámení pojistiteli o svém nezájmu. V této situaci pojištění zaniká už dnem smrti či zániku pojistníka. Účinky z prodlení vůči pojištěnému však nemohou nastat dříve než po uplynutí patnácti denní lhůty ode dne, kdy se pojištěný dozvěděl o svém vstupu do pojištění. Tato lhůta patří do skupiny kogentních aspektů.⁴⁴

Novým občanským zákoníkem byly zrušeny výjimky, které zohledňovaly zásadu rovného zacházení u pojištění, tuto problematiku upravuje v § 2769. Od 1. 1. 2014 už nebude ovlivňovat výši pojistného a pojistné plnění věk, pohlaví a zdravotní stav.⁴⁵ Tato nová právní úprava reaguje na rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (EU), ten s účinností od 21. 12. 2012 zakázal užívání pohlaví, jakož faktorů pro stanovování různé výše pojistného a pojistného plnění.⁴⁶

Nově se také nebere ohled na ujednání o zkrácení či prodloužení promlčecí lhůty. Promlčení, které se vztahuje přímo k pojištění, je upraveno v § 626 tohoto zákona, promlčecí lhůta pak začíná běžet za jeden rok od vzniku pojistné události. Stejná lhůta platí i pro případy, kdy poškozenému vzniklo přímé právo na pojistné plnění vůči pojistiteli

⁴² Tento souhlas se nevyžaduje v situaci, kdy je pojištěný plně nesvéprávný potomek pojistníka, pokud je ten jeho zákonným zástupcem a pojistná smlouva se netýká pojištění majetku.

⁴³ Tento souhlas je nutný a podmíněný i pro postoupení pojistné smlouvy.

⁴⁴ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

⁴⁵ Toto hledisko však nesmí být v rozporu se zásadou rovného zacházení podle Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod či antidiskriminačního zákona.

⁴⁶ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

a také v situaci, ve které pojištěný požaduje po pojistiteli úhradu toho, co poskytl poškozenému při náhradě škody či jiné újmy.

Podle § 635 se právo na pojistné plnění promlčí u životního pojištění za deset let a u pojištění odpovědnosti se toto právo promlčí nejpozději promlčením práva na odškodné a úhradu újmy, která se vztahuje k pojištění. Pokud nestanoví zákon odlišnou promlčecí lhůtu, dochází k promlčení majetkového práva nejpozději uplynutím deseti let ode dne, kdy toho právo dospělo. Obecná promlčení lhůta i nadále trvá tři roky a je upravena v § 629.

Nově také člení občanský zákoník majetková práva na relativní a absolutní. Relativní majetková práva jsou upravena v § 1721 a vznikají ze závazků, kdežto absolutní práva působí vůči všem, patří zde například věcná práva a jsou obsažena v ustanovení § 976 tohoto zákona.⁴⁷

Občanský zákoník se věnuje pojistnému docela obsáhle a to konkrétně v § 2782 – 2787. Novinka se týká splatnosti běžného pojistného, u kterého není sjednáno v pojistné smlouvě pojistné období, toto upravuje § 2783 odstavec 2. Pokud nastane taková situace, v nichž není sjednáno pojistné období, považuje se tak automaticky období jednoho roku. Nově si bude moci také pojistitel, kromě povinného pojištění, odečíst od pojistného plnění splatné pohledávky pojistného či jiné pohledávky z pojištění. Tuto problematiku upravuje § 2787.

V současné právní úpravě má pojistník a pojištěný povinnost úplně a pravdivě zodpovědět při uzavírání pojistné smlouvy na všechny písemné dotazy pojistitele. Nová právní úprava v § 2788 tuto problematiku zredukovala na dotazy, které mají význam pro sjednávání pojištění. Povinnost k pravdivému sdělení pak bude uskutečněna, pokud pojistník nezatají nic podstatného. To znamená, že pojistník musí odpovědět tak, aby skutečnost, na kterou je tážán byla v podstatném souladu s jeho tvrzením.⁴⁸

Mezi zcela nové změny patří navrhovaná povinnost pojistitele, kterou upravuje § 2789. Pojistitel musí upozornit zájemce o pojištění na nesoulad mezi jeho nároky a mezi nabízeným pojištěním, je-li nezbytně nutné aby o těchto nesrovnalostech věděl. V první řadě zde musí být přihlédnuto k faktorům, které vedou k uzavření smlouvy a také je zde velmi důležitý způsob uzavírání smlouvy. Důležitou roli zde hraje i fakt,

⁴⁷ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁸ Pojistitel má právo odstoupit od smlouvy, jestliže pojistník zodpoví na dotazované skutečnosti nepravdivě, pokud by při pravdivém a úplném zodpovězení dotazů smlouvu o pojištění nikdy neuzavřel. Problematiku odstoupení od smlouvy upravuje § 2808.

zda se smlouva uzavírá přes nezávislého zprostředkovatele.⁴⁹ Při porušení této pojistitelovy informační povinnosti, má právo pojistník na odstoupení od smlouvy, dle § 2808.⁵⁰

Nový občanský zákoník přináší také velice důležité změny, související se změnou pojistného rizika, jež jsou upraveny v § 2790 – 2795. Nejprve zde patří změna okolností, které vedou ke zvýšení pojistného rizika a to za presumpce, že se tyto okolnosti změnily tak významně, že tím dochází k větší pravděpodobnosti vzniku pojistné události.⁵¹ V této situaci se nařídí pojistníkovi, jedná-li se o pojištění cizího pojistného rizika a pojištěného, neučinit nic, co by mohlo ještě více zvýšit pojistné nebezpečí. A toto nedovolit také třetí osobě, pokud s tím pojistitel nevyslovil souhlas. Nicméně pojistník může povolit anebo učinit něco bez souhlasu pojistitele a až následně zjistí, že došlo ke zvýšení pojistného nebezpečí. V této situaci musí změnu co nejrychleji oznámit pojistiteli.

Pojistitel má právo na změnu pojistného, toto právo může využít do jednoho měsíce od oznámení změny anebo vypovědět pojištění s osmidenní výpovědní lhůtou, pokud by za těchto změněných podmínek smlouvu nikdy neuzavřel. Pokud pojistník nesouhlasí se změnou pojistného, může pojistitel do dvou měsíců od doručení nesouhlasu osmidenní výpovědní lhůtou vypovědět pojištění.⁵² V případě porušení této oznamovací povinnosti pojištěným či pojistníkem, může pojistitel vypovědět pojištění bez výpovědní lhůty do dvou měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o této situaci. Tento případ se považuje za neodůvodněné a umělé prodlužování pojištění, v nichž má pojistitel právo na pojistné a to až do konce pojistného období, ve kterém pojištění zaniklo.⁵³

Zánik pojištění je upraven v občanském zákoníku v § 2803 – 2810. Nově má pojistník právo na výpověď pojištění v situaci, kdy pojistitel porušil při určování výše pojistného či pro výpočet pojistného plnění zásadu rovného zacházení podle § 2769. Občanský zákoník nepřebírá skutkovou podstatu dle současného § 24 odst.1 písm.b), která spočívá v tom, že pojistitel má právo odmítnout pojistné plnění, pokud oprávněná osoba uvede při uplatnění práva hrubě zkreslené údaje, které se týkají rozsahu pojistné

⁴⁹ *Nezávislým zprostředkovatelem se rozumí registrovaný pojišťovací zprostředkovatel a také jiný zprostředkovatel nejednající v zastoupení pojistitele.*

⁵⁰) ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

⁵¹ *Mezi okolnosti zde řadíme ty, jež jsou uvedeny přímo ve smlouvě či na které se písemně dotazoval pojistitel při uzavírání pojištění.*

⁵² *Tento nárok lze uplatnit pouze v případě, když na tuto možnost pojistitel v návrhu na změnu pojistného upozornil.*

⁵³) ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

události anebo zamlčí významné údaje. Tato úprava se zdůvodňuje tím, že do soukromého práva byl převzat § 205a trestního zákona, u kterého není věcný důvod k odmítnutí pojistného plnění. Postačí bohatě jiné právní instituty, především náhrada škody a bezdůvodné obohacení.

Systematicky byla úprava pojištění osob, která je obsažená v § 2824 – 2848, předržena nynější úpravě pojištění věci a jiného majetku. Neboť zdraví a život lidí má podle autorů nového občanského zákoníku z pohledu ústavněprávního i soukromoprávního mnohem větší hodnoty a význam než majetek. Nově podle § 2825, pokud není v pojistné smlouvě o pojištění pro situaci pracovní neschopnosti zahrnutý údaj o povaze a rozsahu pojištěné neschopnosti, se za takovou považuje neschopnost vykonávat obvyklé povolání.⁵⁴

Nově je v pojištění osob upravena problematika týkající se ujednání o neodvolatelnosti určení manžela či manželky pojistníka jako obmyšlené osoby. Tyto účinky však zanikají rozvodem manželství či prohlášením neplatnosti manželství. Pokud je obmyšlenou osobou potomek anebo předek pojistníka, potom účinky tohoto ujednání zanikají osvojením obmyšlené osoby nebo pojistníka, což platí i v situaci, kdy byl obmyšelným stanoven pojistníkův osvojitel či osvojenec, pakliže bylo osvojení zrušeno.⁵⁵

Ze zákona o pojistné smlouvě nebyl převzat v oblasti životního pojištění § 54 odst. 3, který zakazoval sjednat pojištění pro případ smrti dítěte do tří let věku, pro případ potratu či narození mrtvého dítěte. Mezi důvody, které vedly k této zásadní změně se uvádí, že podobný zákaz není obvyklý v mezinárodním ani v historickém srovnání.⁵⁶

Ze současné právní úpravy nebyl převzat také § 37 odst. 1 a 2 týkající se pojištění majetku, s vysvětlením, že se jeví jako zbytečný, neboť pojetí majetku je srozumitelné a nepotřebuje tudíž žádné další vysvětlení. Také ujednání o tom, jestli má být pojištění

⁵⁴ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

⁵⁵ *Zákon o pojistné smlouvě, konkrétně jeho ustanovení § 51 odst. 1 je přeneseno do nového občanského zákoníku a to do § 2829 s tím ohledem, že ho rozšiřuje také § 2832 odst. 1. Podle tohoto paragrafu nabývá obmyšlená osoba právo na pojistné plnění až se vznikem pojistné události. Do této doby může pojistník nakládat s právy z pojištění dle svého uvážení, může je zastavit či postoupit a také změnit osobu obmyšleného. Výjimku představuje důchodové pojištění, u kterého je nutný souhlas pojistitele ke změně obmyšlené osoby.*

⁵⁶ *Příčemž současně existuje paradox, neboť současná platná právní úprava zakazuje pojištění pro případ smrti dítěte do tří let jeho věku u životního pojištění, přestože takové pojištění není vyloučeno u úrazového pojištění.*

sjednáno jako škodové či obnosové je ponecháno v nové úpravě na vůli smluvních stran. Pojištění majetku je upraveno v § 2849 – 2855.

Specifické ustanovení § 2855, které se týká pojištění lidského těla a jeho částí, bylo do zákona doplněno v kontextu s jeho novou právní úpravou. V souladu s novým občanským zákoníkem není věcí v právním pojetí člověk, jeho mrtvé tělo, či části lidského těla, i kdyby byly odděleny od těla. Pro pojištění lidských tkání, orgánů, lidské krve či jejich složek a mrtvého těla anebo jeho oddělených částí, tak bude platit podobná úprava jako pro pojištění majetku.⁵⁷

Pojištění odpovědnosti za škodu zůstává bez změny názvu, ačkoliv nový občanský zákoník vymezuje a pracuje s pojmem povinnost nahradit škodu a ne s odpovědností za škodu. Tato problematika je upravena v § 2894 – 2971. Podstatná změna tohoto druhu pojištění, která je uvedena v § 2977 – 2932, se týká škody z provozu dopravních prostředků.⁵⁸ Nová právní úprava klade mnohem větší důraz na specifickou povahu provozu dopravního prostředku více než na samotný charakter dopravního prostředku.⁵⁹

S novou právní úpravou pojistné smlouvy a celého občanského zákoníku přichází spousta významných změn, které se budou muset promítnout také do praxe. Pojišťovny, musí těmto změnám přizpůsobit své pojistné smlouvy a hlavně pojistné podmínky, které budou platit podle nového občanského zákoníku už od 1. 1. 2014.

⁵⁷ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

⁵⁸ *Ve srovnání se současnou úpravou se už nebude rozlišovat u škody vyvolané zvláštní povahou provozu, zda se jedná o dopravní prostředek motorový či bezmotorový.*

⁵⁹ ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9.

3 Proces uzavírání pojistné smlouvy

Pojistná smlouva je základ pro vznik pojištění a vztahují se na ní některá obecná ustanovení občanského zákoníku obzvlášť § 43. Zákon jí předepisuje písemnou formu, ale může být uzavřená i ústně, pokud je sjednané pojištění krátkodobé, tedy sjednané na dobu kratší než jeden rok.⁶⁰ Pojistná smlouva může být uzavřena přijetím návrhu pojistné smlouvy ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byl adresátovi doručen návrh smlouvy anebo do dvou měsíců, je-li předpokladem pro uzavření pojistné smlouvy lékařská prohlídka. V této situaci dochází k přijetí návrhu pojistné smlouvy výslovným způsobem.⁶¹

Speciální právní úprava pojistné smlouvy umožňuje přijmout návrh pojistné smlouvy také zaplacením pojistného a to ve výši, která je uvedena v návrhu a ve stejných lhůtách, jako při předchozím způsobu uzavření. V této situaci dochází k uzavření pojistné smlouvy konkludentně, tedy na základě zaplacení pojistného ve stanovené výši a termínu. Tento způsob uzavření pojistné smlouvy je zvláštním opomenutím zásady písemné formy, kterou stanovuje zákon o pojistné smlouvě. Podmínkou je však patřičný návrh pojistné smlouvy, u kterého je nutná písemná forma.

Pojistná smlouva je uzavřena přijetím návrhu pouze za předpokladu, že je její přijetí bezvýhradné, nesmí tedy obsahovat žádné výhrady, dodatky, omezení a jiné změny proti původnímu návrhu. Pokud tyto prvky obsahuje, nepovažuje se takové přijetí návrhu za přijetí, ale za nový návrh pojistné smlouvy. K uzavření tohoto nového návrhu pak dochází jeho přijetím druhou stranou, tedy původním navrhovatelem a to v totožných lhůtách, které byly u původního návrhu. Jestliže tento návrh druhá strana odmítne či se k němu nevyjádří ani v určené lhůtě, nedochází k uzavření pojistné smlouvy podle původního, ani podle nového návrhu.⁶²

Velmi důležité je odlišovat okamžik uzavření pojistné smlouvy od okamžiku účinnosti, tedy vzniku pojištění. Pojištění většinou vzniká den po uzavření pojistné smlouvy, pokud se smluvní strany nedohodly jinak.⁶³ V pojistné smlouvě je také možné

⁶⁰ Pojistnou smlouvu můžeme uzavřít přímo v pojišťovně, pomocí pojišťovacího zprostředkovatele či on-line na internetu. Nynější právní úprava umožňuje dva způsoby uzavření pojistné smlouvy. Jeden tradiční, který je platný obecně pro smluvní vztahy a druhý specifický, jenž se určuje vzhledem k povaze pojištění.

⁶¹ Navrhovatel může určit i jinou délku této lhůty, která musí být uvedena ve smlouvě.

⁶² DAŇHEL, Jaroslav a kol. Pojistná teorie.

⁶³ Smluvní strany si mohou stanovit, že pojištění vzniká už dnem uzavření pojistné smlouvy. V této situaci se doporučuje uvést v pojistné smlouvě přesnější okamžik uzavření pojistné smlouvy, tedy nejen den, ale i časový údaj. Smluvní strany se mohou také dohodnout, že pojištění vznikne později a to zejména v situacích, kdy má sjednávané pojištění navazovat na jiné, v dané době ještě účinné a platné pojištění.

dohodnout fakt, že se pojištění bude vztahovat i zpětně na dobu před uzavřením pojistné smlouvy. Důležitým předpokladem tohoto návrhu na uzavření pojistné smlouvy je, že musí být splněna nahodilost, jež je základním znakem pojistné události.⁶⁴

Po uzavření pojistné smlouvy dá pojistitel pojistníkovi doklad o uzavření pojistné smlouvy, kterému se říká pojistka.⁶⁵ Zákon o pojistné smlouvě předepisuje náležitosti pojistky, ty se však odlišují podle toho, jestli byla pojistná smlouva uzavřena písemně či ústně. Do náležitostí pojistky u smlouvy, která není uzavřena písemně, zahrnujeme: číslo pojistné smlouvy, určení pojistitele a pojistníka, určení oprávněné osoby anebo způsobu, jakým bude určena, pojistnou událost a pojistné nebezpečí, výši pojistného, jeho splatnost a údaj, zda se jedná o pojištění běžné nebo jednorázové, pojistnou dobu a případná odlišná ujednání od pojistných podmínek. Bylo-li při pojištění osob sjednáno, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, pak musí být uveden i způsob a výše určení tohoto podílu. Navíc podle zákona o pojistné smlouvě musí být určeno, zda se jedná o škodové či obnosové pojištění. Náležitosti pojistky u smlouvy, která nebyla uzavřena písemně, jsou povinně podrobnější, neboť korespondují s obligatorními náležitostmi pojistné smlouvy. Podle zákona o pojistné smlouvě jsou náležitosti pojistky u smlouvy, která je sjednána písemně tyto: číslo smlouvy, určení pojistitele a pojistníka, určení oprávněné osoby anebo způsobu, jakým bude určena, pojistná událost, pojistné nebezpečí a pojistná doba.⁶⁶

Jestliže dojde k poškození, zničení či ztrátě pojistky, může pojistník požádat pojistitele o vystavení jejího druhopisu, ovšem na náklady pojistníka. Zákon o pojistné smlouvě upravuje specifický režim, při kterém je potřeba při uplatnění práva na pojistné plnění předložit pojistku. V této situaci může pojistitel požádat o umoření původní pojistky, ještě před vydáním jejího druhopisu.⁶⁷

⁶⁴ *Pojistitel není povinen poskytnout pojistné plnění, za předpokladu, že pojistník v době podání návrhu na uzavření pojistné smlouvy věděl anebo mohl vědět, že pojistná událost už nastala. Zároveň však pojistitel nemá nárok na pojistné, pokud věděl či mohl vědět, že pojistná událost nemůže nastat.*

⁶⁵ *Pojistka není pojistnou smlouvou, ale jen dokladem o uzavření pojistné smlouvy. Kdyby tedy došlo k rozporu mezi pojistkou a pojistnou smlouvou je prvořadá pro posouzení smluvního vztahu pojistná smlouva.*

⁶⁶ *Zákon o pojistné smlouvě tyto body taxativně vymezuje, pokud není nějaký bod uveden v pojistce, tak není pojistná smlouva uzavřena. Nový občanský zákoník nevymezuje tyto náležitosti taxativně, a proto nedojde k neplatnosti smlouvy, ale pouze k její změně.*

⁶⁷ *Pojistka není cenným papírem.*

3.1 Práva a povinnosti účastníků pojistného vztahu

Z pojištění jako synallagmatického právního vztahu vznikají smluvním stranám a dalším účastníkům pojištění mnoho práv a povinností, které tvoří obsah tohoto závazkového právního vztahu. Tyto práva a povinnosti mohou být obsažené v příslušných právních předpisech anebo mohou být ujednána přímo v pojistné smlouvě.⁶⁸ Většina těchto povinností je však zakotvena a upravena v pojistných podmínkách, jež jsou nedílnou součástí každé pojistné smlouvy.⁶⁹

Sjednané a stanovené povinnosti můžeme dělit na povinnosti obecné, jež platí ve všech pojistných vztazích a to bez ohledu na konkrétní druh pojištění, a na povinnosti specifické, které se vztahují právě k příslušnému pojištění. Povinnosti můžeme také rozdělit na povinnosti, se kterými pojí zákon o pojistné smlouvě sankce a povinnosti, jež by měly být splněny, avšak jejich porušení je méně vážné, a proto s ním není bezprostředně spojena sankce. Z časového hlediska se pak dělí práva a povinnosti na povinnosti před uzavřením pojistné smlouvy a na povinnosti, které platí v době trvání pojištění.

Mezi práva a povinnosti, které jsou stanovené příslušnými právními předpisy na dobu před uzavřením pojistné smlouvy, patří tyto následující. A sice zajištění dostatečné informovanosti o obsahu pojistného vztahu, jeho předpokladům, podmínkám a otázkám, které souvisí s pojištěním a zajištění minimálního rozsahu pojistné ochrany v situacích, kdy právní předpisy považují stanovení takových minimálních standardů za nezbytné. Zákon o pojistné smlouvě ukládá pojistiteli celou řadu informačních povinností vůči pojistníkovi tedy zájemci o uzavření pojistné smlouvy.⁷⁰

Zásadní informační povinností před uzavřením pojistné smlouvy je povinnost odpovědět pravdivě a úplně na všechny písemné dotazy druhé smluvní strany, které se týkají sjednávaného pojištění.⁷¹ Tato povinnost je uložena ze zákona o pojistné smlouvě oběma smluvním stranám. Jedná se převážně o dotazy, které jsou uvedené v příslušném formuláři, většinou v dotazníku pojistitele. Tyto dotazy se většinou týkají aktuálního zdravotního stavu pojištěného v pojištění osob či k míře požárního

⁶⁸ Může jít o povinnosti přímo stanovené zákonem o pojistné smlouvě či jinými právními předpisy, hlavně pak ustanoveními občanského zákoníku.

⁶⁹ DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*.

⁷⁰ Jedná se o informace o pojistiteli a o informace o obsahu uzavíraného závazku. Tyto povinnosti je pojistitel povinen oznamovat přesným a jasným způsobem, vždy písemně a hlavně v českém jazyce.

⁷¹ Pravdivá, ale neúplná odpověď způsobuje porušení této povinnosti. Neúplná odpověď je tehdy, pokud jsou zamlčeny důležité okolnosti vzhledem ke sjednávanému pojištění.

či bezpečnostního zabezpečení majetku anebo technického stavu pojišťované nemovitosti.⁷² Pokud pojistník či pojistitel nezodpoví na dotazy pravdivě a úplně, přičemž nezáleží na tom, jestli takhle jednala smluvní strana úmyslně či z pouhé nedbalosti, má druhá smluvní strana právo na odstoupení od smlouvy. Právo na odstoupení od smlouvy má v této situaci pouze pojistitel a pojistník, ne pojištěný, neboť ten z hlediska svého postavení tímto právem disponovat nemůže. Toto právo má však druhá smluvní strana výhradně v situaci, pokud by při pravdivém a úplném zodpovězení dotazů nikdy pojistnou smlouvu neuzavřela. Toto právo lze uplatnit do 2 měsíců ode dne, kdy druhá smluvní strana zjistila skutečnost nepravdivého či neúplného zodpovězení dotazů. Pokud není právo na odstoupení od smlouvy uplatněno v této prekluzivní lhůtě, tak zaniká.⁷³

Pojistitel může odmítnout plnění z pojistné smlouvy, pokud příčinou pojistné události byla skutečnost, o níž se dozvěděl až po vzniku pojistné události a kterou nemohl zjistit při sjednávání pojištění či jeho změně v důsledku úmyslně nebo z nedbalosti nepravdivě anebo neúplně zodpovězených písemných dotazů, a pokud by při znalosti této skutečnosti v době uzavření pojistné smlouvy tuto smlouvu neuzavřel, nebo ji uzavřel za jiných podmínek, anebo oprávněná osoba uvede při uplatňování práva na plnění z pojištění vědomě nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje týkající se rozsahu pojistné události nebo podstatné údaje týkající se této události zamlčí. Dnem doručení oznámení o odmítnutí pojistného plnění pojištění zanikne. V tomto případě se však nevrací vzájemná plnění, neboť nedochází k zániku pojištění od jeho počátku, jedná se o zánik ex nunc.

Práva a povinnosti, které vznikají v průběhu trvání pojištění, lze dělit na povinnosti, vztahující se k pojistné smlouvě a povinnosti, jež se vztahují k uplatnění práva na pojistné plnění po vzniku pojistné události. Mezi práva a povinnosti vztahující se k pojistné smlouvě, zahrnujeme kromě elementárních povinností smluvních stran, které jsou součástí každé pojistné smlouvy, příslušného právního předpisu či pojistných podmínek také celou řadu dalších povinností.

⁷² Dotazy pojištěného nebo pojistníka jsou vznášeny většinou formou individuálních dotazů a předpokládá se, že se vztahují hlavně k rozsahu pojistné ochrany a posuzování eventuálních nároků na pojistné plnění, jež by mohly v budoucnu vzniknout.

⁷³ Odstoupení od smlouvy má za následek zrušení smlouvy od počátku, tedy zánik ex tunc, s nímž je spojeno vrácení toho, co si smluvní strany na základě smlouvy plnily. Tedy zaplacené pojistné a vyplacené pojistné plnění. Zákon o pojistné smlouvě určuje pro toto vypořádání lhůtu 30 dnů ode dne odstoupení od smlouvy. Jestli od pojistné smlouvy odstoupil pojistitel, má právo odečíst si od zaplaceného pojistného náklady, které jsou spojené se vznikem a správou pojištění.

Jedním z podstatných kritérií pro rozhodnutí o uzavření pojistné smlouvy je vymezení pojistného rizika, jako míry pravděpodobnosti vzniku pojistné události ze stanoveného pojistného nebezpečí. Pojistné riziko se však může během trvání pojištění měnit nezávisle na pojistiteli a jeho vůli. Proto zákon o pojistné smlouvě vymezuje pojistníkovi povinnost, aby bez zbytečného odkladu oznámil pojistiteli změnu či zánik pojistného rizika.⁷⁴

V souvislosti se změnou pojistného rizika rozlišujeme další práva a povinnosti účastníků pojištění. Jestli-že se pojistné riziko zásadně sníží během trvání pojištění, musí pojistitel s ohledem na tento fakt úměrně snížit pojistné. V opačném případě, tedy pokud dojde ke zvýšení pojistného rizika, závisí další postup na rozhodnutí pojistitele. Ten se rozhodne podle toho, zda by pojistnou tuto smlouvu uzavřel, za situace, že by pojistné riziko existovalo v takovém rozsahu už při uzavírání pojistné smlouvy. Jestli by v této situaci pojistnou smlouvu neuzavřel, má právo ji ze zákona vypovědět. Pokud by smlouvu uzavřel, avšak za odlišných podmínek, má právo navrhnout změnu pojistné smlouvy. V případě, že se pojistník a pojistitel nedohodnou na změně pojistné smlouvy, má pojistitel právo vypovědět pojistnou smlouvu.⁷⁵

Základním právem oprávněné osoby, které vyplývá z uzavřené pojistné smlouvy je, že v případě vzniku pojistné události má právo, na pojistné plnění ve sjednaném rozsahu. Právo na pojistné plnění se promlčí nejpozději za 3 roky. V případě životního pojištění je promlčecí doba 10 let. Promlčecí doba začíná běžet následující rok po vzniku pojistné události. To platí i v situacích, kdy poškozené osobě vznikl přímý nárok na pojistné plnění, nebo žádá-li pojištěný po pojistiteli úhradu částky, kterou poskytl poškozenému jako náhradu škody, za kterou jemu odpovídá.⁷⁶

S tímto právem souvisí povinnost pojistitele, který musí v této situaci vyplatit pojistné plnění. Se vznikem pojistné události se však pojí celá řada dalších povinností. Základní je povinnost pojistníka či pojištěného, pokud není současně pojistníkem a oprávněné osoby, je-li pojistnou událostí smrt pojištěného oznámit pojistiteli, že vznikla

⁷⁴ DAŇHEL, Jaroslav a kol. *Pojistná teorie*.

⁷⁵ *Tento postup upravuje zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Výše uvedená práva může pojistitel uplatnit jen po zákonem stanovenou lhůtu, pokud tak neučiní, nemůže se později dovolávat důsledků zvýšení pojistného rizika. Tento postup se však z povahy pojištění neuplatňuje v pojištění osob v situacích, kdy se pojistné riziko mění v průběhu trvání pojištění a jestliže je tato změna od počátku promítnuta do výpočtu pojistného. Další práva a povinnosti účastníků tohoto smluvního vztahu mohou být a většinou bývají stanoveny v pojistných podmínkách. Jde zejména o povinnosti mající preventivní povahu ve vztahu k náhodnému vzniku pojistné události. Zahrnujeme zde například povinnost počínat si tak, aby nedošlo ke vzniku škody, povinnost dodržovat právní předpisy požární ochrany, zabezpečit pojištěný majetek a další.*

⁷⁶ MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví*.

pojistná událost. Tato povinnost se musí uskutečnit bez zbytečného odkladu, nejlíp bezprostředně po vzniku pojistné události.⁷⁷ Pouhé oznámení o pojistné události však ve většině případů nestačí a proto musí pojistník podat také pravdivé vysvětlení o vzniku a rozsahu následků pojistné události, předložit potřebné doklady a dokumenty a postupovat způsobem, který je dohodnutý v pojistné smlouvě. Pojistník musí být při uplatňování tohoto práva na pojistné plnění aktivní a musí spolupracovat s pojistitelem, což je nezbytné pro zdárné šetření pojistné události. Další práva a povinnosti jsou zpravidla obsažené v pojistných podmínkách. Může se jednat obzvlášť o podrobnější povinnosti součinnosti s pojistitelem anebo jím určeným znalcem, právo pojistitele na kontrolu podkladů nebo prostor pojištěného, oprávnění pojistitele nahlížet do spisů jiných subjektů, zejména Policie, Hasičského záchranného sboru, zdravotnických zařízení a nutnost souhlasu pojistitele při dalším postupu.

Po oznámení události, se kterou se pojí požadavek pojistníka na pojistné plnění, je spojena povinnost pojistitele, který musí bez zbytečného odkladu zahájit šetření pojistné události. Nutnou podmínkou je zde řádně podané oznámení o pojistné události, se stanoveným obsahem a příslušnou formou a také součinnosti pojistníka. Pojistitel pak musí se zákona ukončit šetření pojistné události do 3 měsíců od jejího oznámení. Avšak tato lhůta neběží, pokud je šetření ztíženo či znemožněno vinou oprávněné osoby, pojistníka anebo pojištěného.⁷⁸ Tato tříměsíční lhůta lze prodloužit dohodou, což je praktické hlavně v situacích, kdy je zřejmé, že s ohledem na rozsah škody, není možné šetření v této době ukončit anebo pokud závisí šetření na složitých znaleckých posudcích, zkoumání zdravotního stavu a další. Jestli-že nemůže pojistitel ukončit šetření, jež je upraveno zákonem o pojistné smlouvě, je povinen toto sdělit osobě, které má vzniknout či vzniklo právo na pojistné plnění a důvody, proč nelze šetření ukončit.⁷⁹

V případě, že pojistitel neukončí šetření pojistné události ve stanovené lhůtě, má oprávněná osoba právo na poskytnutí zálohy na pojistné plnění. Záloha však není poskytována automaticky, ale pouze na žádost oprávněné osoby.⁸⁰ V praxi se poskytnutí zálohy na pojistné plnění používá hlavně v situacích, kdy je prokázáno, že oprávněná osoba má právo na pojistné plnění, přičemž nelze zatím určit přesnou výši

⁷⁷ MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví*.

⁷⁸ *Zákon o pojistné smlouvě tímto reaguje na situace, kdy pojistitel nemůže objektivně splnit svoji povinnost právě z důvodu porušování povinností ostatními účastníky pojištění.*

⁷⁹ KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*.

jejího nároku, neboť přesná výše škody závisí na znaleckém posudku. Je však patrné, že škoda bude činit minimálně stanovenou částku, jež je vyplacena právě jako záloha na pojistné plnění.⁸¹

S porušením těchto povinností jsou spojené sankce, které jsou upraveny podle toho, zda je povinnost účastníkovi pojištění stanovena pojistnou smlouvou anebo právními předpisy. Jestliže pojistitel či pojistník poruší povinnost, která je sjednána pojistnou smlouvou, konkrétně jejími smluvními podmínkami, stanoví sankci za porušení takové povinnosti pojistná smlouva. Může jít zvláště o právo druhé smluvní strany vypovědět pojistnou smlouvu, snížit pojistné plnění, požadovat náhradu škody nebo nákladů a další. Zákon o pojistné smlouvě upravuje tyto elementární následky spojené s porušením povinností účastníků: snížení pojistného plnění, nárok na pojistné za delší dobu, odstoupení od smlouvy a odmítnutí pojistného plnění.

Právo na snížení pojistného plnění má pojistitel v situaci, kdy pojistník či pojištěný porušil při sjednávání pojištění či jeho změně svoje povinnosti, a v důsledku toho bylo stanoveno nižší pojistné.⁸² Pojistitel má také právo na snížení pojistného plnění v situaci, kdy porušení povinností, které stanovuje zákon o pojistné smlouvě či sjednané v pojistné smlouvě, mělo velký vliv na vznik pojistné události, její průběh či na zvětšení rozsahu jejích následků nebo na zjištění či určení výše pojistného plnění. I zde musí být snížení pojistného plnění úměrné tomu, jaký vliv mělo toto porušení povinnosti na rozsah povinnosti pojistitele vyplatit pojistné plnění.

Nárok na pojistné za delší dobu vzniká pojistiteli v situaci, kdy pojistník porušil povinnost oznámit zvýšení pojistného rizika a pojistitel vypoví pojistnou smlouvu na základě svého vlastního zjištění. V tomto případě náleží pojistiteli pojistné až do konce pojistného období, v němž došlo k zániku pojištění a pokud je pojistné sjednáno jako jednorázové tak mu náleží celé. Pojistitel má tedy právo na pojistné za delší dobu, než je samotná doba trvání pojištění.⁸³

⁸¹ Záloha musí být přiměřená a její konkrétní výši ovlivňuje mnoho faktorů, mezi ně patří například rozsah škody, okolnosti pojistné události, výsledky dosavadního šetření pojistitele a další. Pojistné plnění má 15 denní splatnost od ukončení šetření pojistitele, avšak šetření se předpokládá za ukončené, až po sdělení výsledku tohoto šetření oprávněné osobě.

⁸² Snížení pojistného plnění však musí být přiměřené.

⁸³ Vážným a zásadním následkem, který se pojí s porušením povinností při sjednávání pojistné smlouvy či její změny je odstoupení od smlouvy. Dalším závažným následkem je pak odmítnutí plnění z pojistné smlouvy, zde se však jedná pouze o právo pojistitele. Pojistitel může odmítnout plnění z pojistné smlouvy, pokud byla příčinou pojistné události skutečnost, o které se pojistitel dozvěděl až po vzniku pojistné události a kterou nemohl zjistit při sjednávání pojištění v důsledku neúplně či nepravdivě zodpovězených písemných dotazů. Druhým případem, kdy může pojistitel odmítnout pojistné plnění je porušení povinností v okamžiku

3.2 Doporučené rady při uzavírání pojistných smluv

Česká národní banka (dále jen ČNB) uveřejnila na svých internetových stránkách doporučené rady, které by měl dodržovat každý zájemce o pojištění. Tento článek sepsala v souvislosti s rostoucími stížnostmi pojistníků na jednání pojišťovacích zprostředkovatelů a pracovníků pojišťoven při uzavírání pojistných smluv. Tyto stížnosti jsou směřovány na nedostatečné či mylné informace o pojistném produktu a o právech a povinnostech, které vyplývají ze smluvního vztahu.⁸⁴

Zájemci o pojištění či často neuvědomují, že podpisem pojistné smlouvy na sebe přebírají nejen práva, ale také povinnosti, které se stávají závaznými po podpisu této smlouvy. ČNB proto doporučuje nepodepisovat smlouvu a neplatit pojistné ve vyhrocených situacích. Každý zájemce o pojištění by se měl nejdříve podrobně seznámit s celým obsahem smlouvy a obzvlášť se všeobecnými pojistnými podmínkami, které jsou důležitou součástí každé pojistné smlouvy. Pokud smlouva obsahuje odkaz na další dokumenty, je zapotřebí seznámit se také s nimi.

Jestliže je zprostředkovatelem pojištění nebo pracovníkem pojišťovny nabízena zájemci o pojištění při uzavírání pojistné smlouvy nějaká speciální výhoda, je nutné zjistit, zda je tato výhoda uvedena také v pojistné smlouvě. Neboť v případě sporu většinou nelze prokázat ústní sliby. Zprostředkovatel pojištění je povinen před uzavřením pojistné smlouvy sepsat písemný záznam z jednání, ve kterém musí být uvedena všechna přání a požadavky klienta, analýza pojištění, doporučené produkty a další. Tento písemný záznam z jednání či jeho kopii by si měl vždy zájemce o pojištění vyžádat a zkontrolovat. Pro platnost tohoto písemného záznamu z jednání je nutný podpis účastníků tohoto smluvního vztahu. Písemný příslib je důležitý také v situaci, kdy je zájemce o pojištění přesvědčován pracovníkem pojišťovny či zprostředkovatelem pojištění o přepracování stávající smlouvy na novou, podle nich na výhodnější smlouvu.

Zájemci o pojištění musí být před uzavřením pojistné smlouvy písemně a srozumitelně oznámeny informace, které jsou uvedeny v § 66 zákona č. 37/2004 Sb.,

uplatnění práva na pojistné plnění, pokud dojde k uvedení hrubě zkreslených či nepravdivých údajů anebo k zamlčení důležitých údajů. Podmínkou je zde však fakt, že toto protiprávní jednání osoby, která uplatňuje právo na plnění z pojištění, musí být vědomé. Doručením oznámení o odmítnutí pojistného plnění pojistníkovi pojištění zanikne. Toto odmítnutí je nutné striktně diferencovat od sdělení pojistitele, že nebyly splněny podmínky pro poskytnutí pojistného plnění. Příkladem je zde situace, že se naplnila některá z výluk z pojištění a tudíž se nejedná o pojistnou událost.

⁸⁴Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2008/080606_upozorneni_cnb_ro_verejnost.html

o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁵ Pokud zájemce uzavírá pojistnou smlouvu se zprostředkovatelem, pak mu musí být navíc písemně sděleny další informace, které obsahuje § 21 zákona č.38/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Osoba provozující zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví či činnost samostatného likvidátora pojistných událostí je povinna svoji činnost vykonávat s odbornou péčí, chránit zájmy spotřebitele, obzvlášť nesmí uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné, nejasné či dvojsmyslné údaje a informace nebo zamlčet údaje o charakteru a vlastnostech poskytovaných služeb. Na požádání je povinna předložit klientovi, pojišťovně anebo zajišťovně osvědčení o svém zápisu do registru podle tohoto zákona. Na žádost klienta je povinna sdělit mu způsoby svého odměňování.

Pokud by se účastník pojistného vztahu setkal s nabídkou na zprostředkování pojistného produktu jiným osobám s příslibem provize za takto sjednané pojistné smlouvy, měl by si uvědomit, že je zprostředkovatelská činnost v pojišťovnictví upravena zákonem č. 38/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Pojišťovacím zprostředkovatelem je osoba, která je zapsána v registru České národní banky. Pro zápis je zapotřebí splnit dvě podmínky, důvěryhodnost a odbornou způsobilost. Podmínku odborné způsobilosti musí splňovat také zaměstnanci pojišťovacího zprostředkovatele, jenž se přímo podílí na zprostředkování pojištění.

Pokud by kdokoliv zprostředkoval pojištění v rozporu s tímto zákonem, jednalo by se o nezákonnou činnost. Pojišťovací zprostředkovatel se dopustí správního deliktu i tím, že od osoby, jenž má právo podílet se na zprostředkovatelské činnosti, požaduje složení vstupního poplatku jako podmínky výplaty dalších odměn za tuto činnost či odvozuje odměnu zprostředkovatele od získávání dalších osob pro tuto činnost. Pojišťovací zprostředkovatel není klientovi poskytovat neoprávněné finanční, materiální ani nemateriální výhody. Nejčastější cílovou skupinou pojišťovacích zprostředkovatelů se stávají mladí lidé od 18 do 26 let, neboť nemají dostatek životních zkušeností a neuvědomují si důsledky tohoto právního úkonu. Proto by měli dbát zvýšené opatrnosti

⁸⁵ *Zájemci musí být před uzavřením pojistné smlouvy oznámeny tyto informace o pojistiteli: obchodní firma a právní forma pojistitele, název členského státu, kde má pojistitel svoje sídlo, a tam, kde to přichází v úvahu, adresa agentury nebo pobočky pojistitele, která uzavírá pojistnou smlouvu, adresa sídla pojistitele, popřípadě agentury či pobočky, jež uzavírá pojistnou smlouvu a jedná-li se o pojistnou smlouvu uzavíranou na dálku, také místo registrace pojistitele v obchodním anebo obdobném veřejném registru, jeho registrační číslo či odpovídající prostředek identifikace v takovém registru a informace o názvu a sídle orgánu odpovědného za výkon dohledu nad jeho činností.*

při podepisování smluvních dokumentů, obzvlášť v situaci, kdy je na ně vyvíjen nátlak a pokud si nemohou vzít pojistnou smlouvu domů k prostudování.⁸⁶

3.3 Pojistné podmínky

Součástí každé pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky, které sepisuje a vydává pojistitel, přičemž nemusí být schválené Českou národní bankou, ale musí jí je předložit na vyžádání ke kontrole. Pojistné podmínky jsou dokumentem, jenž obsahuje důležité smluvní podmínky, které se vztahují k pojištění. Jedná se o obecná ustanovení v pojistné smlouvě, jenž jsou pro mnoho smluv a smluvních typů stejná a jejich cílem je zjednodušit smluvní proces. Pojistné podmínky mohou být přímo součástí pojistné smlouvy anebo, což je v praxi častější, mohou být jako samostatný dokument. V obou těchto situacích jsou však nedílnou součástí pojistné smlouvy.

Podle zákona o pojistné smlouvě je nezbytné, aby se zájemce o pojištění prokazatelně seznámil s pojistnými podmínkami před uzavřením pojistné smlouvy.⁸⁷ V samotné smlouvě proto bývá uvedena formulace, že pojistník prohlašuje, že se seznámil s pojistnými podmínkami a že s nimi souhlasí. I přes tento fakt, však většina klientů před sjednáním pojištění pojistné podmínky nečte. Přitom pojistné podmínky a ne pojistná smlouva stanovují to, co je pro pojištěné v případě pojistné události nejdůležitější.

Pojistné podmínky upravují konkrétně uzavřené pojištění a jsou nejčastěji hlavním dokumentem, ve kterém jsou uvedeny podmínky pro daný typ pojištění. Dalším dokumentem, podle kterého se upravuje pojištění, je vlastní pojistná smlouva, jenž je podepsaná při uzavírání pojištění mezi zájemcem o pojištění a pojistitelem. Ta obsahuje konkrétní údaje, na koho se pojištění vztahuje, od kdy a do kdy pojištění platí, výši pojistného a další.

Pojistitel obměňuje pojistné podmínky, s ohledem na změny v právní úpravě či podle vývoje pojistného trhu. V současné době budou pojišťovny měnit své pojistné podmínky v souvislosti se změnou právní úpravy novým občanským zákoníkem č.89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Pokud se například zvětší počet loupeží do rodinných

⁸⁶ Česká národní banka vyřizuje stížnosti klientů vůči pojišťovnám či pojišťovacím zprostředkovatelům pouze v rozsahu svých pravomocí. Pojistná smlouva je dvoustranný právní úkon, který je charakterizovaný rovností účastníků pojištění, pokud se jedna ze smluvních stran cítí jednáním druhé smluvní strany dotčena a ochuzena o svá práva, je jediným kompetentním orgánem pro řešení těchto sporů soud. Česká národní banka má oprávnění pouze uložit pojišťovnám anebo pojišťovacím zprostředkovatelům sankci, avšak nemůže ovlivnit soukromoprávní vztah klienta s pojišťovacím zprostředkovatelem či pojišťovnou. Nemůže zrušit smlouvu, kterou má klient uzavřenou s pojišťovnou.

⁸⁷ Výjimkou tvoří smlouvy uzavírané na dálku, nejčastěji přes internet či telefonicky.

domů, může na to pojistitel reagovat ve svých pojistných podmínkách tak, že bude požadovat lepší zabezpečovací systém v rodinných domech. Nové pojistné podmínky se však nevztahují na již uzavřené pojistné smlouvy.⁸⁸

Pojistné podmínky dělíme na všeobecné pojistné podmínky, doplňkové pojistné podmínky a zvláštní pojistné podmínky. V praxi se nejčastěji setkáváme se všeobecnými pojistnými podmínkami, které bývají předtištěné na rubu formuláře vlastní pojistné smlouvy či na přiložených listech.⁸⁹ Tyto pojistné podmínky platí hlavně pro konkrétní typ pojištění, ale mohou také existovat i obecnější podmínky, které platí pro celé pojistné odvětví. Doplňkové pojistné podmínky pak rozšiřují všeobecné pojistné podmínky na konkrétní pojistný produkt. V praxi mohou existovat všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku občanů a k nim doplňkové pojistné podmínky, které platí jen pro pojištění obytných budov.⁹⁰ Posledním typem pojistných podmínek jsou zvláštní pojistné podmínky, ty se obvykle přizpůsobují už konkrétní pojistné smlouvě. Nejsou společné pro celý pojistný produkt, někdy jsou dokonce rozdílné i pro stejné typy smluv. Velmi často obsahují tabulky s výpočty či limity.⁹¹

Obsah pojistných podmínek vychází ze zákona č. 37/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje, co by měly především pojistné podmínky obsahovat. Najdeme v nich podmínky vzniku, trvání a zániku pojištění, podmínky, za kterých může jedna strava vypovědět smlouvu či od ní odstoupit a kdy v takových situacích pojištění zaniká. Dále zde najdeme konkrétní definice pojistné události a také to, co nelze považovat za pojistnou událost, způsob určení rozsahu pojistného plnění a jeho splatnost a rozepsání toho, kdy například pojišťovna hradí celou cenu opravy poškozené věci a kdy se uplatňuje jen do výše takzvané časové ceny.

Velmi důležitým článkem v pojistných podmínkách jsou beze sporu výluky z pojištění. Konkrétně jsou zde rozepsány situace, za kterých pojišťovna není povinna poskytnout pojistné plnění. U pojištění majetku zde najdeme například to, že se pojištění nevztahuje na škody, které vznikly jadernou energií, zářením všeho druhu a radioaktivní kontaminací anebo v důsledku válečných událostí, vzpour, povstání či jiných násilných

⁸⁸ *Pojištění stále upravuje těmi pojistnými podmínkami, jež k ní byly přiloženy, tedy ty, které byly platné v době uzavírání pojistné smlouvy.*

⁸⁹ DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví.*

⁹⁰ Dostupné z: <http://www.ceskapojistovna.cz/documents/10262/50012/Vseobecne-a-doplňkove-pojistne-podminky.pdf>

⁹¹ Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/369516-zvlastni-pojistne-podminky-a-jak-je-cist/>

nepokoju, teroristických aktů, stávek či zásahem veřejné moci a v příčinné souvislosti s nimi.

V pojistných podmínkách najdeme tyto pojmy: předmět pojištění, pojistná událost, povinnosti pojištěného, pojistníka a pojistitele, vznik, změna a zánik pojištění, pojistné, pojistné plnění, zachraňovací náklady, sleva, elektronická komunikace, zvláštní ustanovení, společná ustanovení, pojistná nebezpečí a rozsah pojištění, místo pojištění, výluky z pojištění, čekací doba, indexace pojistné částky, rozsah asistenčních služeb a výklad pojmů.

Velmi praktický je pak výklad pojmů, ve kterém jsou definice všech pojmů, jež jsou obsažené v pojistných podmínkách. U pojištění domácností zde najdeme například vysvětlení pojmů byt, budova, domácnost, časová cena, rozdíl mezi příslušenstvím domácnosti a součástí bytu a další.

4 Formulace pojistných podmínek

Tato kapitola se bude zabývat pojištěním majetku a pojištěním odpovědnosti občanů za škodu. Pojištění majetku bylo zvoleno proto, že se týká většiny spotřebitelů. Skoro každý si s postupem času pořídí vlastní byt, dům či jinou nemovitost. Takové pořízení majetku, není zrovna levnou záležitostí. Mnoho z nás musí dlouho spořit a využít hypoték, aby si mohlo dovolit pořídit nemovitost. A už vůbec si nemůžeme dovolit hradit škody, vzniklé na majetku ani ztrátu tohoto majetku. Proto je pojištění majetku velmi důležité a každý z nás by si ho měl při nabytí nemovitosti sjednat.

Pojištění občanů za škodu bylo vybráno, protože je často využíváno v praktickém životě. Asi nikdo z nás by nechtěl hradit škodu, kterou způsobil jinému člověku, škodu způsobenou na cizí věci či majetku. Mnohdy se částky škod vyšplhají až na několik desítek tisíc korun českých.

Na webových stránkách České asociace pojišťoven bylo zjištěno, které pojišťovny poskytují tento druh pojištění a následně stanoveno kritérium jejich výběru. Tímto kritériem byl minimálně 5 % podíl na českém pojistném trhu. Pouze šest pojišťoven, které poskytují tento druh pojištění, splňují stanovené kritérium. Největší podíl na českém pojistném trhu v této oblasti má Česká pojišťovna (dále ČP), na druhém místě je Kooperativa (dále KOOP), na třetím Allianz (dále AP), na čtvrtém Generali (dále GP), na pátém Česká podnikatelská pojišťovna a na šestém místě ČSOB pojišťovna.

Jelikož se tato práce zaměřuje pouze na pojištění občanů, nebude se nadále pracovat s pojistnými podmínkami České podnikatelské pojišťovny, neboť ta soustředí svou činnost pouze na pojištění podnikatelů. Na příslušných internetových stránkách, každé z těchto pojišťoven se nachází pojistné podmínky, které se vztahují na pojištění majetku a odpovědnosti občanů a škodu. A s nimi se bude dále pracovat.

V praxi se vyvinuly rozdílné kategorie pojištění majetku, kde klíčovým bodem pojištění je věc. Za nejčastější považujeme pojištění pro případ poškození či zničení věci živelní událostí. Pojistnou událostí se v této situaci rozumí obzvláště poškození či zničení věci požárem, úderem blesku, výbuchem, nárazem či zřícením letadla, pádem předmětů, povodní či záplavou, vichřicí anebo krupobitím, sesuvem půdy, zřícením skal, zemin či lavin, zemětřesením, kapalinou z vodovodního zařízení, nárazem dopravního prostředku a další.

Další kategorií je pojištění pro případ odcizení věci. Pojem odcizení můžeme považovat za specifický pro pojišťovnictví, neboť obsahuje způsoby jednání subjektu práva, jež lze charakterizovat těmito pojmy: krádež, loupež, podvod, zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, zatajení věci a podobně.

Rozlišuje se také pojištění pro případ úmyslného poškození či úmyslného zničení věci. Způsob jednání škůdce je v této situaci vyjádřen pojmem „poškozování cizí věci“ přičemž v pojistně technické oblasti tomuto pojmu odpovídá pojem „vandalismus“.

Neposledními kategoriemi tohoto druhu pojištění je také pojištění pro případ poškození, zničení či odcizení motorového vozidla, letadla, plavidla a pojištění pro případ poškození, zničení či odcizení věci při silniční dopravě.

Pojistná hodnota pojištěného majetku může být stanovena v obvyklé ceně nebo v časové či nové ceně. Obvyklá cena představuje pojistnou hodnotu majetku, jež má majetek v době, kdy se určuje jeho hodnota.⁹² Časová cena je pak definována jako cena, jež měla věc bezprostředně před pojistnou událostí. Stanoví se z nové ceny věci, přičemž se bere ohled ke stupni opotřebení či jiného znehodnocení či zhodnocení věci, k němuž došlo její opravou, modernizací či dalším způsobem. Nová cena je pak cena, za kterou lze v daném místě a v daném čase znovu pořídit novou stejnou anebo novou srovnatelnou věc. Cena pojištěné věci je rozhodná pro stanovení výše pojistného plnění a obvykle na ní působí změny v čase. Z hlediska pojistného plnění je velmi důležité nejen náležité určení ceny, jež bude představovat pojistnou hodnotu majetku, ale i vzájemná korelace pojistné hodnoty a pojistné částky. Podle toho, jakou cenu pojištění si pojistník zvolí, platí také pojistné. U sjednání pojištění na novou cenu, bude podstatně větší pojistná částka, ale také v případě pojistné události, dostane podstatně větší pojistné plnění, než kdyby měl sjednáno pojištění na časovou cenu.⁹³

Na pojištění majetku má velký vliv indexace a s ní související podpojištění. Máme dva přístupy k indexaci. Prvním přístupem k indexaci je ten, že pojistitel bude během trvání pojištění aktualizovat pojistné částky, limity pojistného plnění a pojistné

⁹² Obvyklou cenou se rozumí cena, jež by byla dosažena při prodeji stejného či obdobného majetku anebo při poskytování stejné či obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se berou v potaz všechny okolnosti, jež mají vliv na cenu, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího či kupujícího ani vliv zvláštní obliby. Mimořádnými okolnostmi trhu se rozumí stav tísňe prodávajícího či kupujícího, důsledky přírodních anebo jiných kalamit. Do osobních poměrů řadíme zejména majetkové, rodinné či jiné osobní vztahy mezi prodávajícím a kupujícím. Zvláštní oblibou se pak rozumí zvláštní hodnota, která se přikládá majetku či službě vyplývající z osobního vztahu k nim.

⁹³ PÁLENÍK, Vladislav. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik.*

v závislosti na vývoji indexu životních nákladů za uplynulý pojistný rok, toto se týká pouze pojištění movitého majetku. U nemovitého majetku se aktualizuje pojistné, pojistné částky a limity pojistného plnění v závislosti na vývoji stavebního cenového indexu za uplynulý pojistný rok. Do indexace se také zahrnují ceny spotřebitelských služeb a zboží, ceny stavebních prací, materiálů a výrobků, které se spotřebovávají ve stavebnictví. Příslušný index stanoví pojistitel podle veřejně publikovaných údajů Českým statistickým úřadem. Dochází tedy ke každoročnímu navýšení pojistné částky a výhodou indexace u tohoto pojištění je, že hodnota pojištění stále odpovídá reálné hodnotě pojištěné nemovitosti. Jestliže pojistník během trvání pojištění nesouhlasí s navrženou indexací, musí vyjádřit nesouhlas do jednoho měsíce ode dne, kdy se dozvěděl o návrhu této změny. Pokud pojistník nevyužije tohoto práva ve stanovené lhůtě, automaticky tím akceptuje indexaci navrženou pojistitelem. Jestli pojistník vyjádřil nesouhlas s indexací, hrozí mu riziko podpojištění. Tento přístup k indexaci uplatňuje AP, KOOP, ČP a GP.

Druhým přístupem je takzvaná automatická indexace. Při ní dochází s růstem pojistné částky zároveň k adekvátnímu zvýšení ročního pojistného. Automatická indexace se provádí v situaci, pokud s ní pojistník souhlasil při uzavírání pojistné smlouvy. Tento druh indexace může pojistník odvolat písemně jen k výročí pojistné smlouvy, nejpozději 3 měsíce před ukončením pojistného období. Jestli-že dojde k odvolání v pozdějším termínu, bude indexace odvolána až v následujícím pojistném období. Tento přístup k indexaci uplatňuje ČSOB a GP, u té si může zvolit oba přístupy. Výňatky ze všeobecných pojistných podmínek pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu ČSOB, KOOP a GP jsou vypsány v příloze č. 3.

Tento pojem byl také zahrnut do cíleného dotazníku, který vyplňovalo 20 respondentů, protože bylo žádoucí zjistit jejich osobní reakce. Cílený dotazník je uveden v příloze č. 2. U odpovědí na otázku jestli se respondenti někdy setkali s indexací pojištění a jak na tuto situaci reagovali, nastal problém, protože respondenti netušili co to indexace pojistné částky je. Až když se zahájila debata na toto téma a někdo z nich řekl, jestli to nemá něco dočinění s tím, jak jim chodí domů dopisy od pojišťovny, ve kterých je znění, že jim navyšují pojistnou částku například o 200 Kč. Po potvrzení, že toto s indexací opravdu souvisí. Skoro všichni odpověděli, že jim takový dopis přišel, ale že na něho nereagovali.

Podpojištění je pak upraveno zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Jedná se o situaci, ve které je pojistná částka v době pojistné události nižší než pojistná hodnota pojištěného majetku. Kvůli tomuto důsledku sníží pojistitel pojistné plnění v poměru, v jakém je výše pojistné částky ke skutečné výši pojistné hodnoty pojištěného majetku, pokud nebylo v pojistné smlouvě dohodnuto jinak. Podpojištění souvisí s indexací pojistné částky.⁹⁴

V praxi se často setkáváme s touto nepříjemnou situací. K podpojištění může dojít z několika důvodů. Jedním z nich je ten, že pojistník chce platit co nejnižší pojistné a proto záměrně navrhne nízkou pojistnou částku svého majetku. Avšak mnohem častější důvod je ten, že od uzavření pojistné smlouvy do vzniku pojistné události většinou uplyne značný časový úsek, během kterého dojde většinou k podstatné změně pojistné hodnoty pojištěného majetku. Například rekonstrukcí pojištěné budovy.

Jestliže se pojistitel dozví o existenci podpojištění ještě před vnikem pojistné události, má právo nově upravit výši pojistného na následující pojistné období. Avšak dozví-li se pojistitel o podpojištění až po vzniku pojistné události, sníží pojistné plnění ve stejném poměru, v jakém je výše pojistné částky ke skutečné výši pojistné hodnoty pojištěného majetku, pokud nebylo dohodnuto v pojistné smlouvě jinak.

Rozhodným okamžikem, ke kterému se zjišťuje podpojištění pro účel poměrného snížení pojistného plnění, je okamžik vzniku náhodné pojistné události. Přitom v této situaci není podstatné to, že při uzavření pojistné smlouvy odpovídala pojistná částka pojistné hodnotě pojištěného majetku. Protože pojistník platí pojistiteli pojistné pouze za část pojistné hodnoty, může pojistník požadovat jen pojistné plnění, které odpovídá této částce.

Pojistitel i pojistník se v praxi snaží předcházet podpojištění určením horní hranice plnění pojistitele limitem pojistného plnění, jež je do určité míry obdobou pojistné částky. A to bez ohledu na skutečnou pojistnou hodnotu pojištěného majetku v době, ve které byla uzavřena pojistná smlouva. K této situaci dochází obzvláště tehdy, když v době uzavření pojistné smlouvy nelze určit skutečnou pojistnou hodnotu pojištěného majetku anebo pokud není pojistná částka určena z jiného důvodu.

Zákon o pojistné smlouvě vymezuje pouze definici podpojištění a dává tak pojistitelům možnost, aby si sami určili ve svých pojistných podmínkách určitou procentní hranici, do které se má za to, že podpojištění nenastává. Pojistitel

⁹⁴ PÁLENÍK, Vladislav. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik.*

tak nemá v takovém případě právo snížit pojistné plnění s odkazem na podpojištění. ČSOB má procentní hranici podpojištění 15 %, Generali (dále GP) má stanovenou 6 % hranici a KOOP 20 % hranici. Výňatky ze všeobecných pojistných podmínek pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu ČSOB, KOOP a AP najdeme v příloze č. 4.

Příklad na podpojištění majetku: Došlo ke škodě na pojištěném majetku ve výši 500 000 Kč. Pojistná částka činila v době pojistné události 1 000 000 Kč, ale šetřením pojistitelem se zjistilo, že skutečná výše pojistné hodnoty majetku činí v daném okamžiku 2 000 000 Kč. S ohledem na toto podpojištění majetku, nebude pojistníkovi vyplacená částka v hodnotě 500 000 Kč, ale dojde k poměrnému snížení této částky. Pojistné plnění bude v této situaci činit 250 000 Kč.

Také tento pojem byl součástí cíleného dotazníku. Málo který dotazující věděl, co to podpojištění majetku je a že, souvisí s indexací pojištění.

Opakem podpojištění majetku je přepojištění. To nastává v případě, kdy pojistná částka převyšuje pojistnou hodnotu pojištěného majetku. Obecně je žádoucí, aby pojistná částka co nejpřesněji odpovídala pojistné hodnotě pojištěného majetku. Pokud nastane přepojištění, může pojistitel i pojistník navrhnout snížení pojistné částky. Právo učinit návrh na snížení pojistné částky mají obě smluvní strany, avšak právní důsledky spojené s přijetím nebo nepřijetím tohoto návrhu umožňuje zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě pouze pojistníkovi.

Každá pojišťovna si ve svých pojistných podmínkách stanovuje také výluky z pojištění, jedná se vlastně o situace, ve kterých v případě vzniku pojistné události nevyplatí pojistiteli pojistné plnění. Výňatky ze všeobecných pojistných podmínek pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu AP a ČP najdeme v příloze č. 5. U ČSOB se na pojištění nemovitostí pro případ poškození či zničení věci živelní události například nevztahují škody vzniklé: proniknutím deště, krup, sněhu či nečistot nenáležitě uzavřenými okny, dveřmi či ostatními otvory, ožehnutím vzniklým jinak než požárem, výbuchem či úderem blesku, výbuchem v souvislosti s těžbou či prováděním stavebních prací či otřesy způsobenými dopravou, jadernou energií, zářením všeho druhu a radioaktivní kontaminací, prasklinou či trhlinou na budově, bytu, stavbě či spočívající v prasklině anebo trhlině na budově, bytu či stavbě, nejsou-li způsobeny v příčinné souvislosti s pojistným nebezpečím, pro situaci na jejichž negativní působení je pojištění sjednáno.

Zákon o pojistné smlouvě stanovuje ve svém § 18 podmínky, kdy může dojít k přerušení soukromého pojištění. Ve článku číslo 2 se píše, že se soukromé pojištění přerušuje, pokud nebylo zaplacené pojistné do 2 měsíců ode dne jeho splatnosti, pokud však nebylo v pojistné smlouvě dohodnuto jinak. Toto umožňuje opět pojistitelům prostor pro vlastní uvážení, zda bude pojistné z důvodu přerušení pojistného přerušeno či ne. Ve všeobecných pojistných podmínkách v pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu ČSOB se dočteme, že se pojištění z důvodu nezaplacení pojistného, podle zákona o pojistné smlouvě během pojistné doby nepřerušuje. Ve všeobecných pojistných podmínkách pojištění majetku a odpovědnosti občanů za škodu AP najdeme formulaci, že ustanovení zákona, jež stanoví přerušení soukromého pojištění, jestliže nebylo zaplacené pojistné do 2 měsíců ode dne jeho splatnosti, je pro tento druh pojištění nepoužije. V pojistné smlouvě lze dohodnout podmínky, za nichž bude pojištění přerušeno. Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku a odpovědnosti občanů od GP popisují, že neuhrazením pojistného, tedy dnem, který následuje po marném uplynutí lhůty, stanovené pojistitelem v upomínce k zaplacení dlužného pojistného či jeho části pojištění zaniká. Přičemž tato upomínka musí obsahovat upozornění na zánik pojištění v situaci, že pojistník neuhradí pojistné. Pojistiteli pak náleží pojistné do dne zániku pojištění.

V pojistných podmínkách také najdeme, jaký je rozdíl mezi příslušenstvím domácnosti a součástí bytu. Příslušenství domácnosti je místo, uzavřený prostor, sklep či komora v bytovém domě, který je umístěný ve společných prostorách bytového domu. Příslušenství může být také stavba v místě pojištění domácnosti bez propojení s vlastní domácností jakýmkoliv vstupem, tedy dveřmi nebo vraty a pozemek, který přísluší k místu pojištění pojištěné domácnosti. Avšak uzavřený prostor a pozemek jsou považovány za příslušenství domácnosti pouze za předpokladu, že právo na jejich užívání má pouze a výlučně pojištěný a spolupojištěné osoby.

Do součástí bytu patří prvky, jež jsou součástí vnitřního prostoru bytu. Například omítky, malby, tapety, vodovodní baterie, ohřívače vody, etážové topení, zařízení koupelen a WC, veškeré sanitární zařízení, vestavěný nábytek, kuchyňské linky bez domácích elektrospotřebičů, obklady stěn a stropů, příčky, podlahové krytiny pevně spojené s podlahou a další. Za součást bytu se považuje také zabezpečovací systém a elektrická požární signalizace.

Také tento pojem byl součástí cíleného dotazování. Ani u této otázky si respondenti nevěděli rady a většinou si mysleli, že mezi příslušenstvím domácnosti a součástí bytu žádný rozdíl není. Někteří uvedli, že příslušenství je vše co se dá přenést tedy nábytek a veškeré vybavení bytu. A součást bytu je pak vše, co je pevně zakotvené, tedy balkón, pult v kuchyni a tak dále. Odpovídali tedy naprosto opačně.

V pojištění odpovědnosti za škodu se pojistitel zavazuje, že v případě vzniku pojistné události uhradí škodu, kterou pojištěný způsobil jinému a za níž pojištění odpovídá podle zákona. V situaci, že proti pojištěnému bylo v souvislosti s jeho odpovědností za škodu zahájeno řízení před státním orgánem či rozhodčí řízení, uhradí pojistitel náklady tohoto řízení vynaložené pojištěným.

Pojištění odpovědnosti za škodu lze sjednat jen jako pojištění škodové. Účelem tohoto pojištění je zabezpečení ochrany pojištěného před nepříznivými následky vzniku jeho odpovědnosti za škodu, kterou způsobil jinému. Ty by někdy mohly být až zničující. Účelem je také zabezpečení ochrany poškozeného před negativními následky nedostatečné solventnosti, jež mu způsobil škodu a odpovídá za ni. Tento účel se naplňuje hlavně u takzvaných povinných pojištění odpovědnosti za škodu.

V pojistných podmínkách se dočteme, že se toto pojištění sjednává pro případ právním předpisem stanovené odpovědnosti pojištěného za škodu, která vznikla druhému v souvislosti s činností či vratem pojištěného, jež jsou uvedeny v pojistné smlouvě.

Z tohoto pojištění pak má pojištěný právo požadovat po pojistiteli v případě vzniku pojistné události úhradu škody na zdraví či na životě, škody na poškozené, zničené či ztracené věci a jiné majetkové škody. Pojištění se také vztahuje na náhradu nákladů léčení vynaložených zdravotní pojišťovnou na zdravotní péči ve prospěch třetí osoby v důsledku zaviněného protiprávního jednání pojištěného, pokud z odpovědnosti za škodu na zdraví, k níž se tyto náklady vážou, vznikl nárok na plnění z pojištění podle těchto pojistných podmínek.

Pojištění odpovědnosti za škodu se nevztahuje na škodu způsobenou úmyslně či převzatou nad rámec stanovený právní předpisem, na škodu způsobenou na věci, jež pojištěný neoprávněně užívá, na škodu způsobenou působením teploty, unikajících látek či působením vlhkosti, hluku, záření a odpadů všeho druhu. Dále se nevztahuje na škodu způsobenou na lukách, stromech, zahradních, polních a lesních kulturách pasoucím se zvířetem či zvěří. Pojištění se také nevztahuje na škodu vzniklou následkem

požití alkoholu či jiných návykových látek, zvrácením či šířením nakažlivé choroby lidí, zvrátat anebo plodin, přenosem viru HIV, v příčinné souvislosti s válečnými událostmi, teroristickými a dalšími činy, jakou je povstání, hromadné násilné nepokoje, násilná jednání motivována politicky, vzpoury, sociálně, ideologicky, nábožensky či způsobenou zásahem státní nebo úřední moci a v příčinné souvislosti s nimi a další.⁹⁵

Při sjednávání pojištění odpovědnosti za škodu, je velmi důležité zjistit, zda máme toto pojištění sjednáno i ve formě následné finanční škody. Toto ujednání má vliv na výši vyplaceného pojistného plnění v případě pojistné události. Ve všeobecných pojistných podmínkách se dočteme, konkrétně ve výkladu pojmů, že následnou finanční škodou se rozumí finanční škoda, jež předchází vzniku škody na zdraví či usmrcením anebo vznik škody na věci a podmínkou jejího vzniku je, že škoda na zdraví usmrcením či škoda vznikla. Jedná se například o ušlý zisk, náhradu mzdy, úhradu léčebných výloh a další.

Příklad na následnou finanční škodu: V panelovém domě vlastník bytu č. 10 neúmyslně vytopí souseda pod ním. Škoda byla vyčíslená na 300 000 Kč. Po čase však dojde ke zkratování elektřiny, které způsobí poruchu pračky. Elektrikář zjistí, že elektřina zkratovala v důsledku vytopení bytu. Oprava pračky byla vyčíslená na 30 000 Kč a nová elektrika stála 100 000 Kč.

Pokud má vlastník bytu č. 10 sjednáno v pojištění odpovědnosti za škodu také následnou finanční škodu. Uhradí se všechny tyto částky, tedy celkem 430 000 Kč z tohoto pojištění.

Jestli-že však nemá ujednáno v pojištění odpovědnosti za škodu následnou finanční škodu, uhradí se z tohoto pojištění pouze 300 000 Kč a 130 000 Kč bude muset uhradit sousedovi z vlastní kapsy.

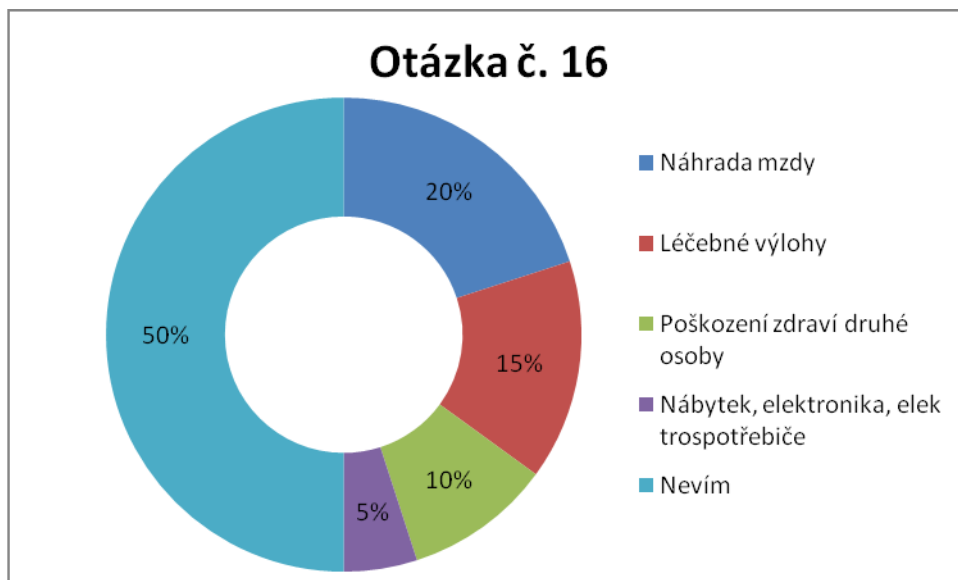
V tomto příkladu se nejedná až tak o závratné částky, ale mnohdy se následné finanční škody pohybují v řádech tisíců i milionů. Proto se určitě vyplatí ujednat si pojištění i pro krytí výloh následných finančních škod.

Pojem následná finanční škoda, byl také součástí cíleného dotazníku. Respondenti většinou vůbec netušili, co tento pojem znamená a natož, co by do něho zahrnuli. Deset (50 %) dotazujících z 20 odpověděli nevim, 4 (20 %) respondenti odpověděli, že by do následné škody zahrnuli náhradu mzdy, další 3 (15 %) napsali, že léčebné výlohy, 2 (10 %) uvedli poškození zdraví druhé osobě a jeden (5 %) napsal, že by do následné

⁹⁵ Dostupné z: http://www.anopojisteni.cz/podminky/majetek/brozura_majetek.pdf

škody zahrnul nábytek, elektroniku a elektrospotřebiče. Tuto otázku znázorňuje graf 4.1 s názvem: Co respondenti zahrnuli do následné finanční škody.

Graf 4.1 Co respondenti zahrnuli do následné finanční škody

Zdroj: Vlastní zpracování

Zákon o pojistné smlouvě v pár svých ustanovení popisuje situace, které jsou spojené s pojištěním v kontextu s během času, ale sám o sobě neposkytuje jednoznačnou odpověď na to, jaké události musí z tohoto pohledu nastat, aby vznikla pojistiteli povinnost poskytnout pojistné plnění z tohoto pojištění. V § 46, odst. 1 a 2 zákona o pojistné smlouvě můžeme odvodit, že pojistitel je povinen poskytnout pojistné plnění v situaci, jestliže v době trvání pojištění vznikla pojistná událost.⁹⁶ Tento zákon zde však nechává několik aspektů, včetně časových, na ujednáních příslušných pojišťoven, tedy na obsahu pojistné smlouvy a pojistných podmínek.

Obzvláště v pojištění odpovědnosti za škodu dochází velmi často v pojistných podmínkách k bližšímu vymezení pojistné události a případně také skutečností, které jsou rozhodující pro vznik této povinnosti i z časového hlediska. Z tohoto vyplývá, že příčina vzniku škody musí nastat během trvání pojištění.

Druhým je princip škodní události. Někdy je také označován jako princip vzniku škody. U tohoto principu je pro vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění,

⁹⁶ *Pojistná událost je zde pak vymezená jako nahodilá situace, se kterou se pojí vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění.*

tedy pro vznik pojistné události, rozhodným časovým okamžikem okamžik, ve kterém škoda vznikla. V době trvání pojištění se musí škoda projevit tedy vzniknout.

Posledním, třetím principem je princip uplatnění nároku. U něho je pro vznik pojistné události rozhodným časovým okamžikem okamžik prvního uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným vůči škůdci, tedy pojištěnému. Tady musí v době trvání pojištění anebo v relativně krátké době, která je stanovená po zániku pojištění, dojít k uplatnění tohoto nároku na pojistné plnění pojištěným vůči pojistiteli.

4.1 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření spadá do marketingového výzkumu. Dotazník obsahuje přípravnou a realizační fázi, kde je třeba nejprve definovat problém a vzorek, stanovit si plán výzkumu a získat potřebné informace, které se následně analyzují. Jako metodu marketingového výzkumu autorka zvolila písemné dotazování, což ji přišlo jako vhodný a finančně nenáročný způsob šetření. Oproti dalším formám výzkumu je zde také možnost získání potřebných informací mnohem snadnějším způsobem.

Dotazník je zaměřen pouze na pojištění občanů. Jeho cílem je zjištění orientace respondentů v základních pojmech pojistného práva, nové právní úpravě a v pojistných podmínkách.

Byl zvolen polostrukturovaný dotazník, jenž obsahuje polozavřené, otevřené, uzavřené, filtrační a identifikační otázky.⁹⁷ Dotazník byl vytvořen v textovém dokumentu MS Word 2007. Autorka ho publikovala na internetovém serveru www.vyplnto.cz, kde měl dotazník 19 otázek, ale zvolila také cílené dotazování, u kterého přidala ještě 4 otevřené otázky.

Před vložení dotazníku na internetový server byla provedena pilotáž, tedy ověření toho zda respondenti chápou otázky v dotazníku. Autorka požádala o vyplnění dotazníku šest sousedů, aby zjistila, zda není nějaký problém při vyplňování dotazníku. Na základě pilotáže se zjistilo, že dotazník je srozumitelný, a že se tedy může zahájit výzkum.

Byla zvolena nereprezentativní technika vhodné příležitosti a zároveň cílená technika. Základní vzorek byl tvořen návštěvníky serveru www.vyplnto.cz a účastníků valné hromady ve vesnici Lukavec u Fulneku, v okrese Nový Jičín.

⁹⁷ MALÝ, Václav. *Marketingový výzkum: teorie a praxe*.

Na serveru vyplnto.cz byla dána pro vyplnění dotazníku lhůta tři týdny a za tuto dobu odpovědělo celkem 95 respondentů. Tento dotazník je uveden v přílohách pod názvem dotazník a je to příloha číslo 1. Na valné hromadě pak zodpovědělo dotazník 20 dotazujících. Celkem se tedy šetření zúčastnilo 115 respondentů. Tento dotazník je uveden v příloze číslo 2, pod názvem osobní dotazník.

V dotazníku byly stanoveny tyto tři hypotézy:

Hypotéza č.1 Respondenti čtou pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy.

Hypotéza č.2 Vysokoškolsky vzdělaní lidé mají povědomí o změně v právní úpravě.

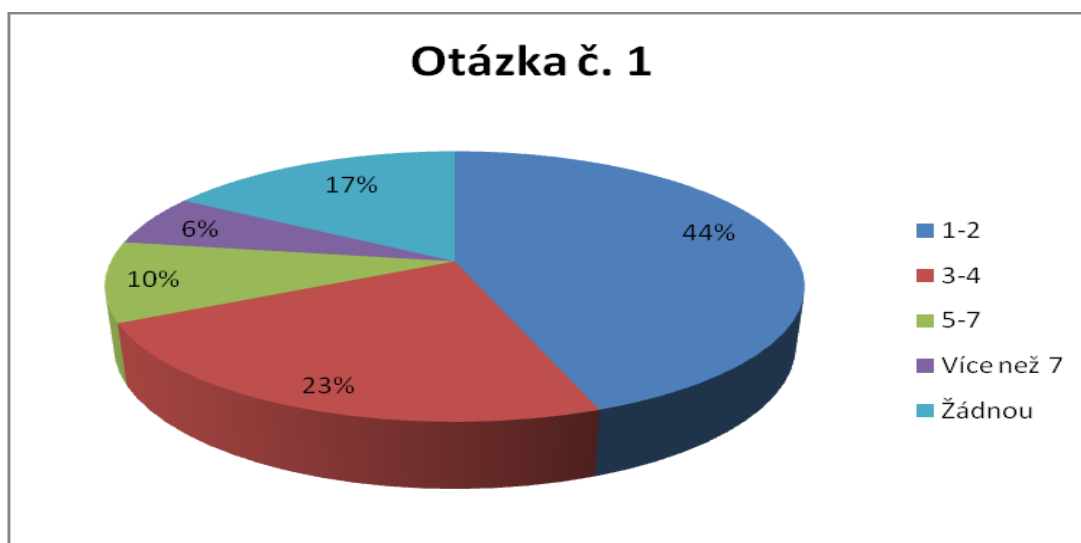
Hypotéza č.3 Respondenti vědí, že bez pojistného zájmu nemůže vzniknout a trvat pojištění.

4.1.1 Výsledky dotazování

Otázka č. 1: Kolik máte uzavřených pojistných smluv?

Touto filtrační otázkou autorka rozdělila respondenty na ty, kteří mají uzavřenou alespoň jednu pojistnou smlouvu a na ty, kteří nemají uzavřenou žádnou pojistnou smlouvu. Jestliže dotazující odpověděl negativně, byl přesměrován k otázce č. 4, neboť i přes to, že nemá uzavřenou žádnou pojistnou smlouvu, chtěla autorka zjistit jeho povědomí o pojistných podmínkách a následující změně v právní úpravě. Respondenti, kteří mají uzavřenou alespoň jednu pojistnou smlouvu, pokračovali v následujících otázkách. Kladně zodpovědělo tuto otázku 96 (83,48 %) respondentů, záporně 19 (16,52 %). Nejvíce respondentů má pak uzavřenu jednu až dvě pojistné smlouvy a to 51 (44,35 %). Tuto otázku znázorňuje graf 4.2 s názvem: Počet uzavřených pojistných smluv.

Graf. 4.2 Počet uzavřených pojistných smluv

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 2: Jaké druhy pojistných smluv máte uzavřené?

Nejvíce respondentů má uzavřeno životní pojištění celkem 58 (60,42 %), povinné ručení 54 (56,25 %), úrazové pojištění 54 (56,25 %) a pojištění majetku 47 (48,96 %). Životní pojištění má sjednáno nejvíce respondentů ve věku od 36 – 45 let a 46 – 55 let, nejméně pak dotazovaní ve věkové kategorii do 25 let. Povinné ručení mají nejčastěji sjednání respondenti ve věku 26 – 35 a 36 – 45 let. Úrazové pojištění má sjednáno nejvíce mladých respondentů do 25 let, v pojištění majetku převládají věkové kategorie 36 – 45, 46 - 55 a 55 - 65 let. V pojištění odpovědnosti za škodu jsou takřka vyrovnané všechny věkové kategorie. V pojištění pro případ nemoci jsou nejčastěji pojištěni muži ve věku 36 – 45 a 46 – 55 let. Několik respondentů uvedlo, že mají sjednáno i jiné pojištění, přičemž nejčastěji uváděli penzijní připojištění. Tuto otázku zobrazuje graf. 4.3 s názvem: Druhy pojištění.

Respondenti si však neuvědomili, že penzijní připojištění nepatří do soukromého pojištění a tudíž není upraveno zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a neplatí pro něho právní aspekty, které jsou popsány v této diplomové práci.

Penzijní připojištění je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Tento zákon vymezuje penzijní připojištění se státním příspěvkem u penzijních fondů, jejich činnost a státní dozor nad penzijním připojištěním. Pod pojmem penzijní připojištění si představujeme shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění. Do tohoto pojmu patří také poskytování peněžních prostředků ve prospěch účastníku státem, zacházení s těmito prostředky a také výplata dávek penzijního

připojištění. Podle zákona o penzijním připojištění nesmí tento druh připojištění poskytovat a provozovat jiné osoby než penzijní fondy. Účastníkem penzijního připojištění může být fyzická osoba, která je starší 18 let a má trvalý pobyt na území České republiky. Ta musí uzavřít písemnou smlouvu o penzijním připojištění s penzijním fondem, přičemž účast na penzijním připojištění je pro každého zcela dobrovolná. Účastníkem může být také fyzická osoba, jež je starší 18 let a která má trvalý pobyt na území některého z členských států Evropské unie. Ale musí zde být splněna podmínka, že tato osoba se musí účastnit důchodového pojištění anebo musí být poživitelem důchodu českého důchodového pojištění či je účastníkem veřejného zdravotního pojištění v České republice a musí mít uzavřenou písemnou smlouvu s penzijním fondem.

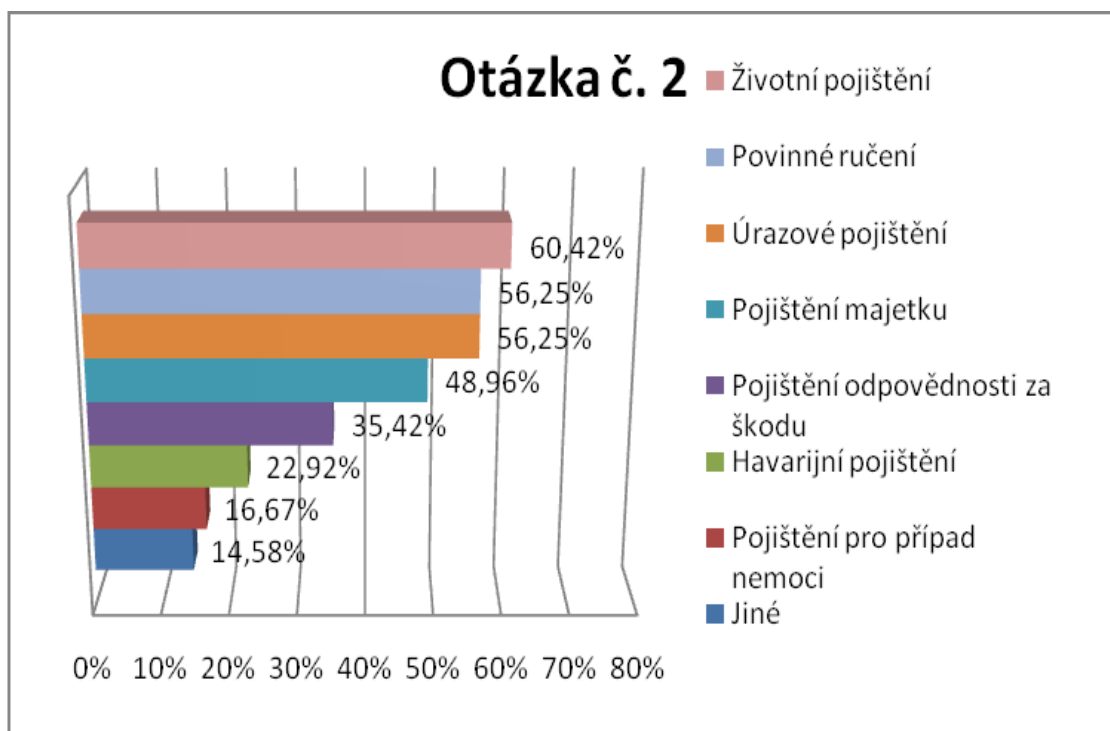
V penzijním připojištění platí zákaz diskriminace účastníků tohoto připojištění. Obzvláště z příčiny rasy, barvy pleti, jazyka, pohlaví, náboženství a víry, politického nebo jiného smýšlení, sociálního či národního původu, příslušnosti k národnostní anebo etické menšině, majetku, rodu, zdravotního stavu či věku. Za diskriminaci však nelze považovat z hlediska pohlaví použití údajů pro výpočet výše penze z úmrtnostních tabulek, které jsou vedeny odděleně pro ženy a pro muže.

Toto zatím platí i v soukromém pojištění, tedy například v životním pojištění, avšak od 1. 1. 2014 s příchodem nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., se nebude zohledňovat doba pojištění a pojistná částka podle pohlaví. Pro obě pohlaví budou platit naprosto stejné podmínky.⁹⁸

Penzijním fondem se pak podle tohoto zákona rozumí právnická osoba, která má sídlo na území České republiky a jenž provozuje penzijní připojištění. Tento fond je zakládá jako akciová společnost a platí pro ní ustanovení z obchodního zákoníku, pokud však zákon č. 41/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením nestanoví jinak.

⁹⁸ Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem

Graf. 4.3 Druhy pojištění

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 3: Jak velký vliv pro Vás mají následující kritéria při uzavírání pojistné smlouvy?

U této otázky je dán výčet sedmi kritérií, které museli respondenti ohodnotit jako ve škole, 1 – velký vliv, 2 – větší vliv, 3 – menší vliv, 4 – malý vliv, 5 – žádný vliv. Nejmenší vliv na uzavření pojistné smlouvy má podle respondentů doporučení konkrétního pojištění, jemuž byla udělena průměrná známka 3,54. Největší vliv na uzavření pojištění má potom osobní dostupnost v místě bydliště, známka 1,23 a dostatečná informovanost o pojistném produktu, známka 1,78. I přes možnost sjednávání pojištění on-line dávají dotazující přednost osobnímu sjednání na pobočce. U dalších kritérií, kterými jsou cena pojištění, známost pojišťovny, sleva a přístup pracovníků pojišťoven a pojišťovacích zprostředkovatelů byla výsledná průměrná známka od 2,16 do 2,73.

Otázka č. 4: Víte, že v roce 2014 proběhne změna v právní úpravě pojistné smlouvy, jejím zařazením do občanského zákoníku?

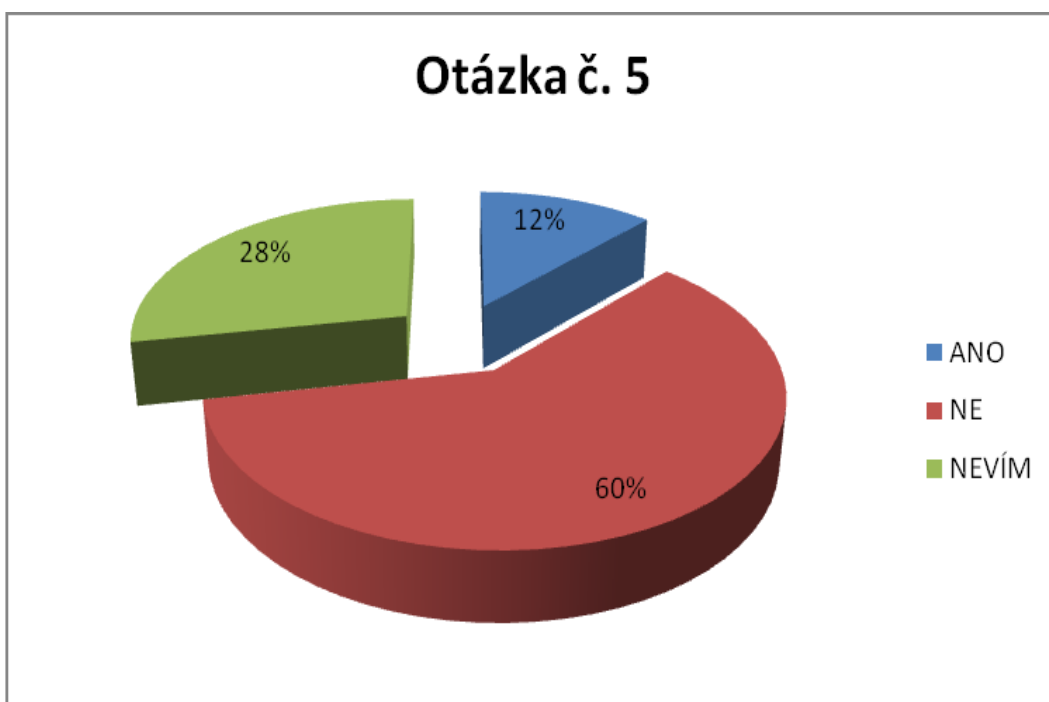
Tato otázka měla za úkol zjistit, zda mají respondenti alespoň ponětí o tom, že proběhne nová právní úprava. Jejich odpovědi jsou dosti zarážející neboť 90

(78,26 %) dotazujících, odpovědělo záporně a pouze 25 (21,74 %) odpovědělo kladně. Tato situace jasně nasvědčuje o nedostatku vědomostí a informovanosti veřejnosti v oblasti pojistného práva.

Otázka č. 5: Myslíte si, že nová právní úprava pojistné smlouvy v Občanském zákoníku se bude týkat již uzavřených pojistných smluv?

Touto otázkou mělo být zjištěno, zda respondenti, kteří odpověděli kladně v předcházející otázce, mají opravdu tušení o tom, čeho se nová právní úprava pojistné smlouvy týká. Z 25 respondentů pouze 3 (12 %) odpověděli špatně, tedy že se nová právní úprava bude týkat již uzavřených pojistných smluv, 7 (28 %) nevědělo a většina 15 (60 %) odpovědělo správně. Většina dotazujících pak věděla, že se nová právní úprava nebude týkat již uzavřených pojistných smluv. Tuto otázku zobrazuje graf 4.4 s názvem: Zda respondenti vědí, co bude předmětem nové právní úpravy.

Graf 4.4 Zda respondenti vědí, co bude předmětem nové právní úpravy

Zdroj: Vlastní zpracování

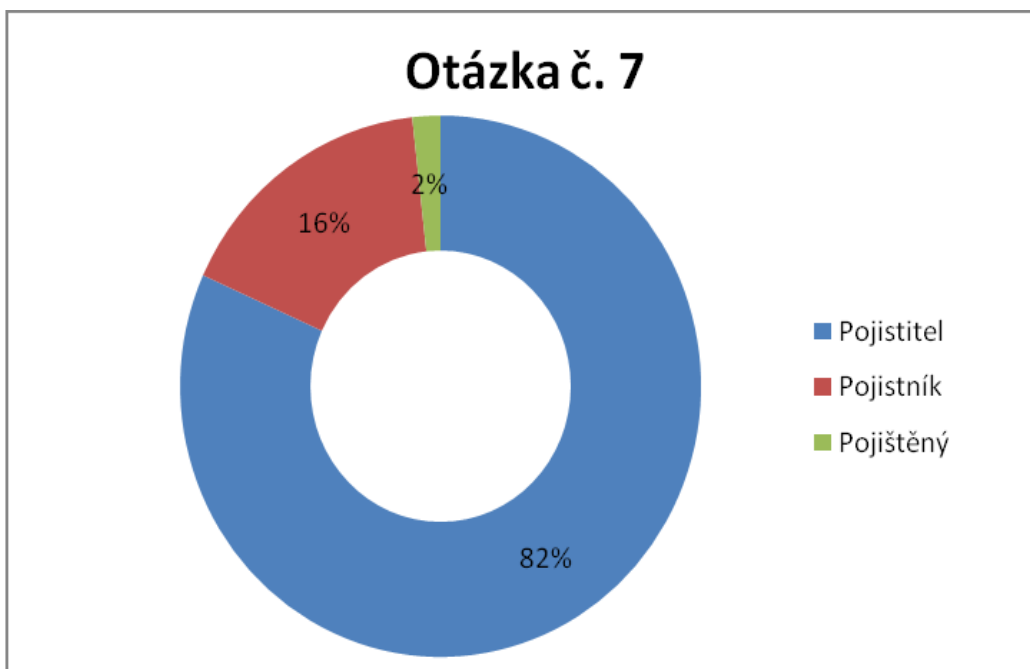
Otázka č. 6: Víte, že součástí pojistné smlouvy jsou i pojistné podmínky?

V této otázce byli možností odpovědí ano a ne. Kladně odpovědělo 105 (91,3 %) respondentů, tedy, že součástí pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky, což je správná odpověď a pouze 10 (8,7 %) dotazovatelů odpovědělo záporně.

Otázka č. 7: Víte, kdo sepisuje pojistné podmínky?

V této otázce měli respondenti tyto možnosti odpovědí: pojistitel, pojistník a pojištěný. Největším problémem zde bylo určení těchto pojmů, mnoho respondentů nevědělo, jaký je rozdíl mezi pojistitelem a pojistníkem a často si mysleli, že je to jedna a ta samá osoba. Na této otázce bylo zjištěno, že dotazující neznají základní pojmy pojistného práva. I přes tento handicap odpovědělo správně, tedy možností pojistitel 94 (82 %) respondentů, 19 (16 %) dotazujících zvolilo možnost pojistník a pojištěného uvedli pouze 2 (2 %) respondenti. Tuto otázku vyjadřuje graf 4.5 s názvem: Zda respondenti vědí, kdo sepisuje pojistné podmínky.

Graf 4.5 Zda respondenti vědí, kdo sepisuje pojistné podmínky

Zdroj: Vlastní zpracování

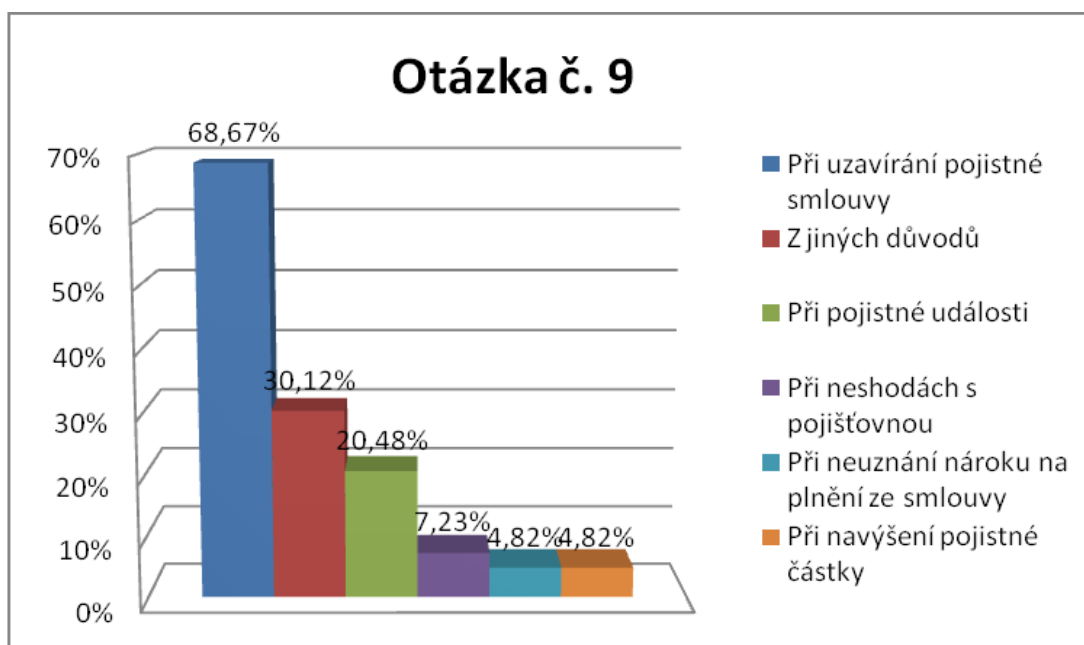
Otázka č. 8 Četl(a) jste někdy pojistné podmínky?

U této otázky odpovědělo 83 (72,17%) respondentů kladně, tedy, že četli pojistné podmínky. Nicméně většina dotazovaných potvrdila, že si z nich stejně nic nepamatuje, že jim nerozumí, že je četli jako knihu a než došli ke konci, že už si nepamatovali, co bylo na začátku. Záporně pak na tuto otázku odpovědělo 32 (27,83 %) respondentů, kteří zdůvodňovali svou odpověď nejčastěji tím, že si nechají poradit od svého finančního poradce. Tito odpovídající pak pokračovali otázkou číslo 11.

Otázka č. 9 Kdy jste je četl(a)? Vyberte alespoň jednu možnost.

Respondenti, kteří odpověděli kladně na předchozí otázku, pokračovali v této. Byl zde dán výčet možností, přičemž měli za úkol vybrat alespoň jednu z nich. A výsledky jsou následující největší počet respondentů, čte pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy 57 (68,67 %), z jiných důvodů, přičemž nejčastěji uvedený důvod, byl při školení na finančního poradce, odpovědělo 25 (30,12 %) respondentů. Při pojistné události pak čte pojistné podmínky 17 (20,48 %) respondentů, při neshodách s pojišťovnou 6 (7,23 %) a při navýšení pojistné částky a neuznání nároku na plnění ze smlouvy pouze 4 (4,82 %) dotazujících. Tato otázka je znázorněná grafem 4.6 s názvem: Kdy čtou respondenti pojistné podmínky.

Graf 4.6 Kdy čtou respondenti pojistné podmínky

Zdroj: Vlastní zpracování

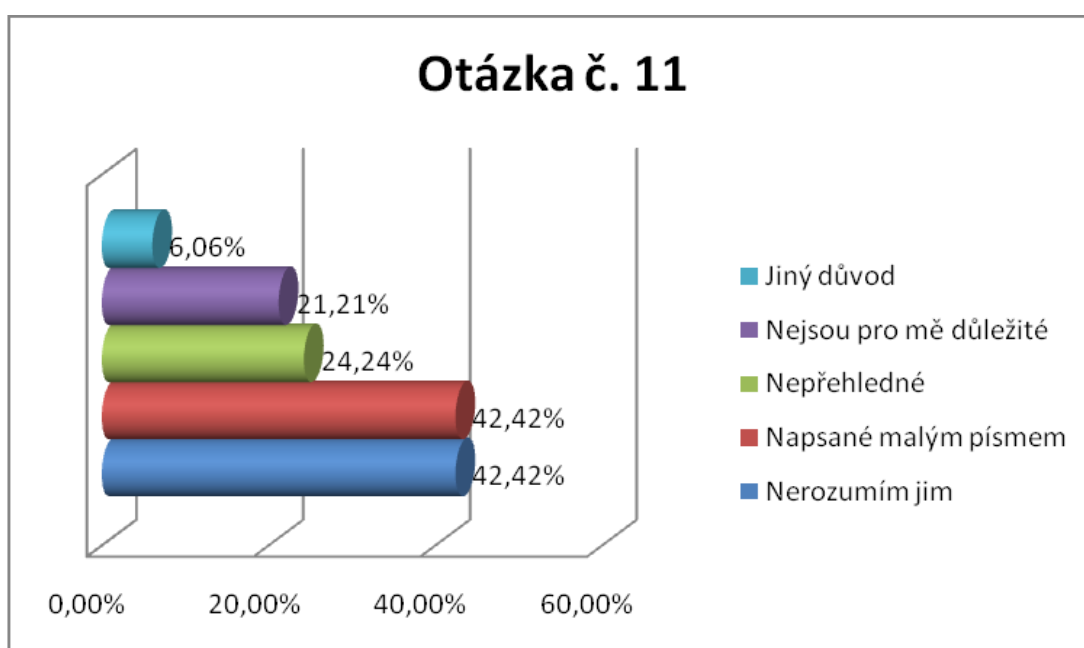
Otázka č. 10: Jsou pro Vás pojistné podmínky srozumitelné?

U této otázky odpovědělo z 83 respondentů, kteří zodpověděli v otázce č. 8, že četli pojistné podmínky 47 (56,63 %) kladně, tedy, že jsou pro ně pojistné podmínky srozumitelné. Na dodatek k otázce vypište, v čem jsou pro Vás pojistné podmínky srozumitelné, zodpověděli skoro všichni, že ve všem. Těžko říct, zda většina z těch, kteří pojistné podmínky čtou, jim opravdu rozumí nebo si jen myslí, že jim rozumí. Záporně pak odpovědělo na tuto otázku 36 (43,37 %) respondentů.

Otázka č. 11: Proč jste nikdy nečetl(a) pojistné podmínky?

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří nikdy nečetli pojistné podmínky. Otázka měla za úkol zjistit důvod, proč tomu tak je. Z 32 respondentů nejvíce zaškrtnulo z výčtu možností, že nečtou pojistné podmínky, protože jim nerozumí, a protože jsou psané malým písmem celkem 14 (42,42 %), 8 (24,24 %) dotazovatelů pak odpovědělo, že jsou nepřehledné, pro 7 (21,21 %) odpovídajících nejsou důležité a 2 (6,06 %) respondenti uvedli jiný důvod, a sice ten, že nemají uzavřenou žádnou pojistnou smlouvu. Tuto otázku vyjadřuje graf 4.7 s názvem: Proč respondenti nečtou pojistné podmínky.

Graf 4.7 Proč respondenti nečtou pojistné podmínky

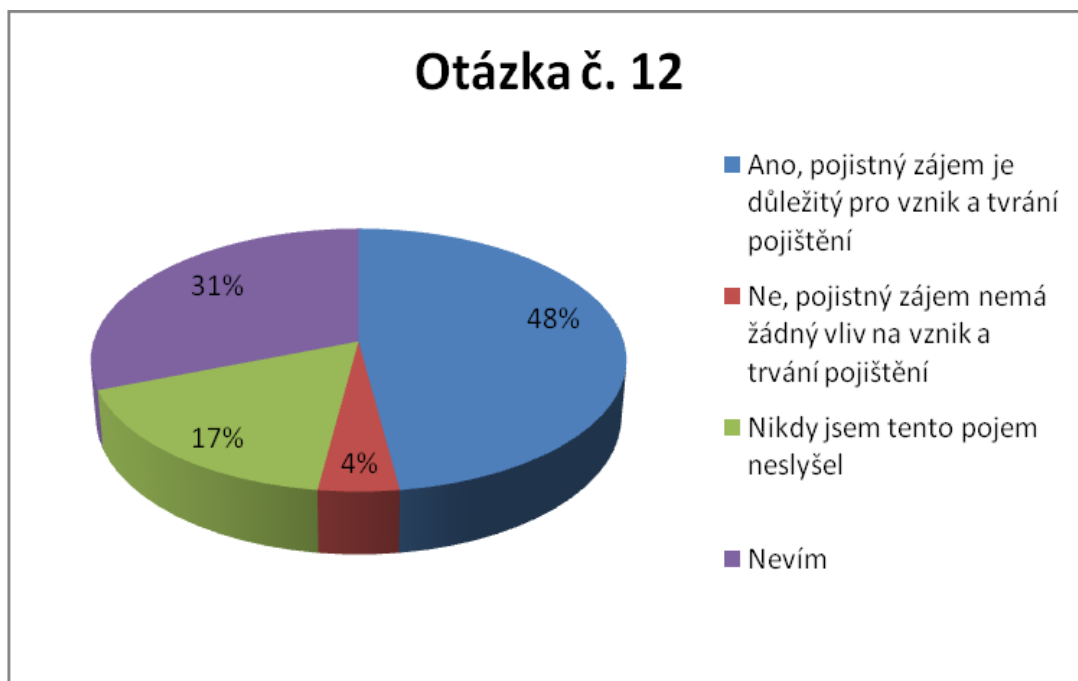
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 12: Myslíte si, že je pojistný zájem důležitý pro vznik a trvání pojištění?

Většina respondentů u této otázky vůbec nevěděla, že pojistný zájem je pojem z pojistného práva a už vůbec netušili jak je důležitý pro vznik a trvání pojištění. Hodně odpovídajících se ptalo, jestli se opravdu jedná o skutečný pojem z pojistného práva. A výsledky tomu také odpovídají. Větší polovina respondentů nevěděla, zda je tento pojem důležitý 29 (25,22 %) anebo dokonce tento pojem nikdy neslyšela 37 (32,17 %). Čtyři respondenti (3,48 %) pak zvolili odpověď, že pojistný zájem nemá žádný vliv na vznik a trvání pojištění. Pouze 45 (39,13 %) dotazujících ze 115 vybralo správnou odpověď

a to tu, že bez pojistného zájmu by pojištění nemohlo vzniknout a trvat. Tuto otázku zobrazuje graf 4.8 s názvem: Pojistný zájem a jeho důležitost pro vznik a trvání pojištění.

Graf 4.8 Pojistný zájem a jeho důležitost pro vznik a trvání pojištění

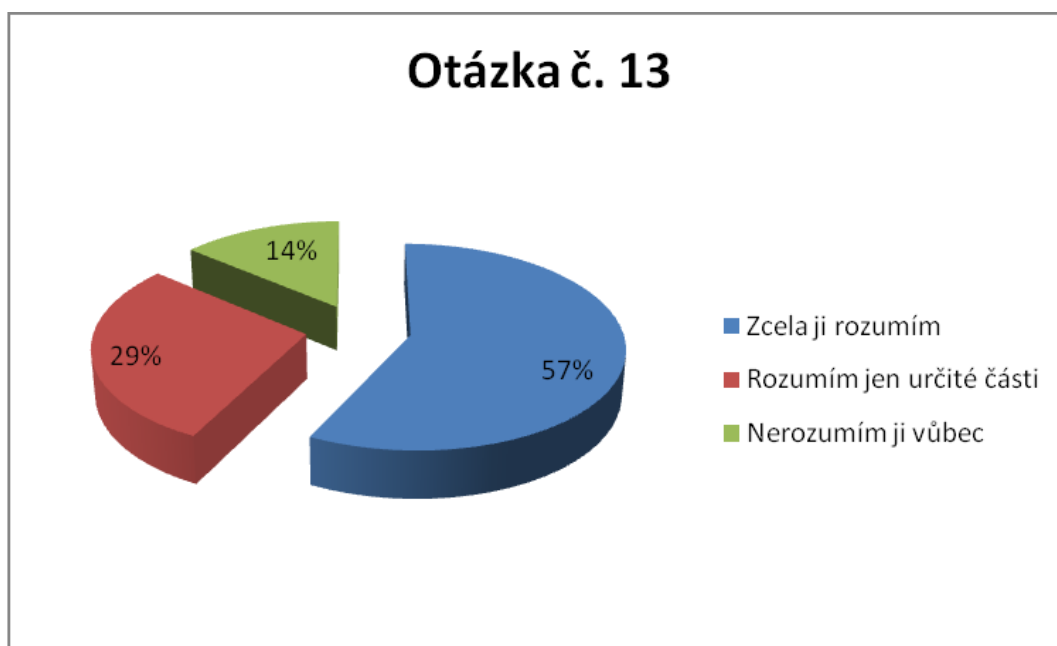

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 13: Jak rozumíte této formulaci?

V této otázce byla zvolena formulace ze všeobecných pojistných podmínek, která se týká pojištění majetku. Formulace zní následovně. Součet pojistných plnění vyplacených za předmět pojištění za pojistné události nastalé v průběhu jednoho pojistného roku nesmí přesáhnout pojistnou částku nebo limit pojistného plnění uvedený pro předmět pojištění v pojistné smlouvě. K této formulaci byly dány možnosti odpovědi a výsledky jsou takové, že 66 (57,39 %) respondentů formulaci zcela rozumí, 33 (28,7 %) odpovídajících rozumí jenom určité části a 16 (13,91 %) dotazujících nerozumí formulaci vůbec. Osobně dotazovaní respondenti potvrdili, že si museli formulaci několikrát přečíst, aby ji pochopili. Málo kdo se v ní orientoval hned po prvním přečtení. Tuto otázku znázorňuje graf 4.9 s názvem: Zda respondenti rozumí formulaci z pojistných podmínek.

Graf 4.9 Zda respondenti rozumí formulaci z pojistných podmínek

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 14: Víte, že lze pojištění vypovědět do 2 měsíců od uzavření pojistné smlouvy?

Do dotazníku bylo vloženo také jedno ze základních práv pojistníka a to, že pojistnou smlouvu lze vypovědět do 2 měsíců od jejího uzavření. Předpokladem této otázky bylo zjištění, zda dotazující vědí o tomto právu. Výsledky jsou následující. Většina 71 (61,74 %) respondentů odpověděla kladně, tedy, že pojištění lze vypovědět do 2 měsíců, což je správná odpověď. Avšak 44 (38,26 %) dotazujících opovědělo, záporně, tedy, že pojištění nelze vypovědět.

Otázka č. 15: Do jaké doby musíte nahlásit pojistnou událost?

Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě stanovuje, že pojistnou událost musí pojistník či pojištěný oznámit pojistiteli bez zbytečného odkladu, nejlíp bezprostředně po vzniku pojistné události. Většina respondentů opět nevěděla, do kdy se musí nahlásit pojistná událost, většina psala, že do 14 dnů od jejího vzniku. Jiní psali do dvou dnů, do týdne, někteří dokonce do měsíce. Jen 5 respondentů si poradilo s tímto chytákem a odpovědělo správně, že ve vlastním zájmu musíme nahlásit pojistnou událost co nejdříve.

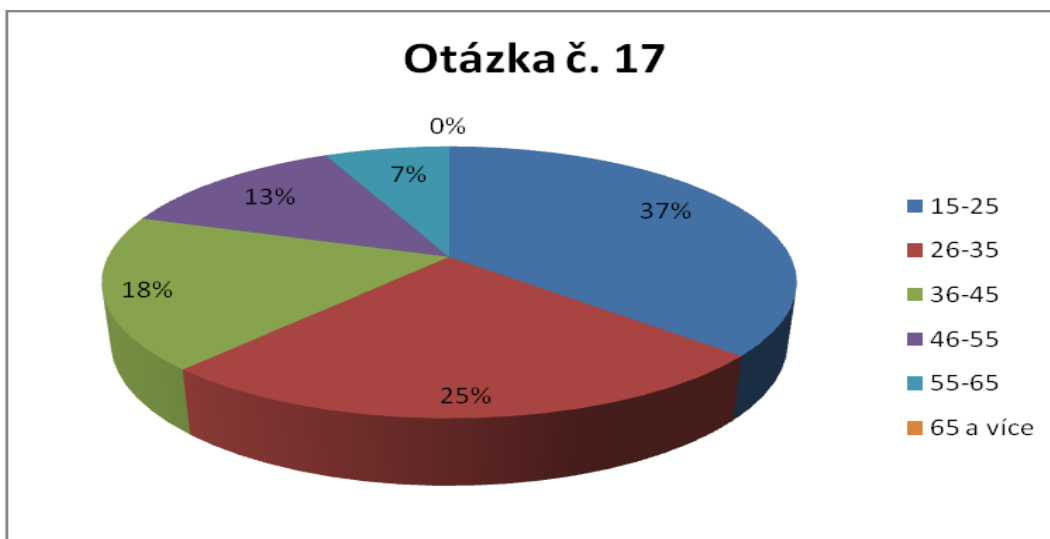
Otázka č. 16: Jaké je vaše pohlaví?

Z hlediska pohlaví převažovaly ženy, celkem jich opovědělo na dotazník 85 (73,91 %), mužů bylo jen 30 (26,09 %).

Otázka č. 17: Do jaké věkové kategorie spadáte?

Nejčastější respondenti byli lidé ve věkové kategorii 15-25 let, celkem 42 (36,52 %), 29 (25,22 %) dotazovaných pak bylo ve věku 26-35 let, 21 (18,26 %) lidí bylo ve věkové kategorii 36-45 let, 15 (13,04 %) respondentů bylo ve věku 46-55 let a 8 (6,96 %) dotazovaných bylo ve věku 55 -65 let. Ve věkové kategorii 65 a více let nebyl žádný respondent.

Graf 4.10 Věkové kategorie respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 18: Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Respondenti byli především se středoškolským vzděláním, celkem 54 (46,96 %), poté vysokoškoláci 40 (34,78 %), lidé s vyšším odborným vzděláním 9 (7,83 %), respondenti s odborným učilištěm 10 (8,7 %). Pouze dva (1,74 %) dotazující měli pouze základní vzdělání.

Otázka č. 19: Jaký je Váš hrubý měsíční příjem v korunách?

Nejčastěji odpovídali respondenti s příjmem v rozmezí 10 000 – 19 999 Kč, kterých bylo 50 (43,48 %). Dále dotazující, jejichž příjem je do 9 999 Kč, těch bylo 34 (29,57 %). S příjmem od 20 000 – 29 999 Kč má 16 (13,91 %) respondentů a nad 30 000Kč má 15 (13,04 %) dotazujících.

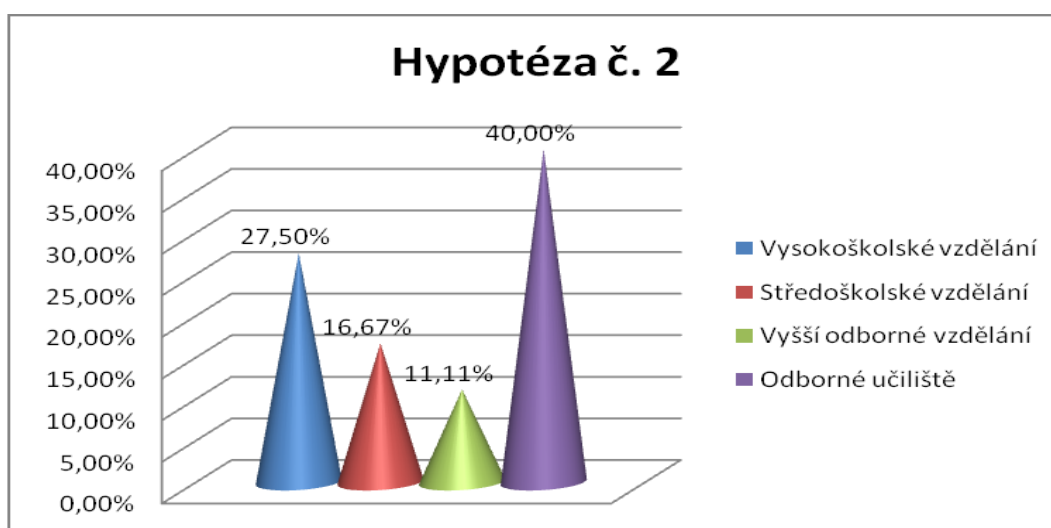
4.1.2 Vyhodnocení hypotéz

Nedílnou součástí marketingového výzkumu je stanovení hypotéz. Na základě úvahy byly určeny tři hypotézy, které jsou uvedeny v podkapitole 4.1.⁹⁹

Hypotéza č.1: tato hypotéza předpokládala, že respondenti čtou pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy. A z výzkumu vyplynulo, že skutečně největší počet respondentů, čte pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy. Celkem 57 respondentů ze 115, což je 68,67 %. **Hypotéza se proto přijímá.**

Hypotéza č.2: předpokládala, že vysokoškolsky vzdělaní lidé mají povědomí o změně v právní úpravě. Na tuto otázku odpovědělo celkem 40 vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Ale jen 11 ze 40 dotazovatelů vědělo, že proběhne změna v právní úpravě pojistné smlouvy, jejím zařazením do občanského zákoníku. Středoškolsky vzdělaných respondentů odpovědělo kladně jen 9 z 54, dotazovatel s vyšším odborným vzděláním odpověděl pouze 1 z 9 a respondentů s odborným učilištěm zodpovědělo celkem 4 z 10. Když výsledky převedeme na procenta, tak největší povědomí o změně v právní úpravě mají respondenti s odborným učilištěm celkem 40 %, pak dotazovatelé s vysokou školou 27,5 %, poté respondenti se středoškolským vzděláním 16,67 %, s vyšším odborným vzděláním 11,11 % a se základním vzděláním žádný respondent neodpověděl správně. Největší povědomí o změně v právní úpravě nemají vysokoškolsky vzdělaní lidé, ale respondenti s odborným učilištěm. **Hypotéza se proto nepotvrzuje.**

Graf 4.11 Povědomí o změně v právní úpravě pojistné smlouvy dle vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

⁹⁹ KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum*.

Hypotéza č.3: předpokládá, že respondenti vědí, že bez pojistného zájmu nemůže vzniknout a trvat pojištění. Z výzkumu vyplynulo, že větší polovina respondentů vůbec nevěděla, zda je tento pojem důležitý 29 (25,22 %) anebo dokonce tento pojem nikdy neslyšela 37 (32,17 %). Čtyři respondenti (3,48 %) pak zvolili odpověď, že pojistný zájem nemá žádný vliv na vznik a trvání pojištění. Pouze 45 (39,13 %) dotazujících ze 115 vybralo správnou odpověď a to tu, že bez pojistného zájmu by pojištění nemohlo vzniknout a trvat. Většina respondentů neví, že bez pojistného zájmu nemůže vzniknout a trvat pojištění. **Hypotéza se nepotvrzuje.**

4.1.3 Shrnutí

Nejvíce respondentů má uzavřenu 1-2 pojistné smlouvy, přičemž se nejčastěji vyskytovalo životní pojištění, povinné ručení a úrazové pojištění. Největší vliv na dotazující při uzavírání pojistné smlouvy má osobní dostupnost pojišťovny v místě bydliště a dostatečná informovanost o pojistném produktu. Podstatná většina dotazujících pak neví, že proběhne změna v právní úpravě pojistné smlouvy jejím zařazením do nového občanského zákoníku. Avšak 60 % z respondentů, kteří vědí o změně v právní úpravě, správně zodpovědělo, že se změna nebude týkat již uzavřených pojistných smluv. Skoro všichni dotazující 91,3 % ví, že pojistné podmínky jsou součástí pojistné smlouvy. Velký problém nastal v situaci, kdy měli respondenti určit, kdo sepisuje pojistné podmínky, jestli pojistitel, pojistník a pojištěný, neboť neuměli rozlišit a určit tyto pojmy. I přes tento nedostatek však 82 % z nich odpovědělo správně, tedy, že je sepisuje pojistitel. Většina respondentů někdy četla pojistné podmínky, nejčastěji pak při uzavírání pojistné smlouvy. Pro 56,63 % dotazovatelů jsou pojistné podmínky srozumitelné. Ti, kteří nikdy pojistné podmínky nečetli, to zdůvodnili tím, že jsou psané malým písmem a že jim nerozumí. S pojistným zájmem si také respondenti nevěděli rady, většina z nich netušila, že se jedná o skutečný pojem z pojistného práva. Skoro polovina nakonec odpověděla správně, že pojistné podmínky jsou důležité pro vznik a trvání pojištění. To, že lze vypovědět pojištění do 2 měsíců od uzavření pojistné smlouvy, ví 61,74 %. Do následné finanční škody pak nejčastěji respondenti zahrnovali náhradu mzdy, léčebné výlohy, poškození zdraví druhé osoby, nábytek a elektrospotřebiče. Většina z dotazujících, se s indexací praxi setkala, avšak málokdo tušil co si pod tímto pojmem představit. A to, že s indexací velmi často souvisí podpojištění majetku, věděl taky málo kdo. Příslušenství domácnosti a součást bytu popisovali vesměs respondenti opačně, než tomu ve skutečnosti je. Nejčastější odpověď na otázku do kdy se musí nahlásit,

pojistná událost byla, že do 14 dnů ode dne vzniku pojistné události. Více odpovídaly na můj dotazník ženy, kterých bylo 85. Nejvíce se vyskytujícími respondenty pak byli mladí lidé ve věku 15 – 25 let, se středoškolským vzděláním a s hrubým měsíčním příjmem v rozmezí 10 000 – 19 999 Kč.

Cílem dotazníku bylo zjištění orientace respondentů v základních pojmech pojistného práva, nové právní úpravě a v pojistných podmínkách. Výsledky dotazníku vypovídají o nedostatku vědomostí respondentů v oblasti pojistného práva. Běžní spotřebitelé se velmi často neorientují ani v základních pojmech pojistného práva, natož v nové právní úpravě a v pojistných podmínkách.

Z výsledku dotazníkového šetření lze doporučit zavedení pár hodin výuky na odborných učilištích a středních školách, kde by se probíraly základní pojmy z pojistného práva a veškeré věci s ním související či zavedení veřejných přednášek, zaměřených na tuto problematiku, aby se zvětšilo povědomí a celkově i finanční gramotnost spotřebitelů.

5 Závěr

Pojistné právo je pro mnoho občanů nesrozumitelné a složité. Na tyto okolnosti má vliv i takzvaný trojitý právní režim úpravy pojistných smluv. V praxi totiž dochází po celou dobu platnosti pojistných smluv k rozdílnému přístupu ke vzniku, trvání a zániku pojištění podle příslušného právního režimu. Ústředním kritériem pro stanovení správného režimu pojistné smlouvy není počátek pojištění nýbrž okamžik uzavření pojistné smlouvy.

Pojistné smlouvy, které byly uzavřené do 31. 12. 2004, se řídí ustanoveními hlavy patnácté zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku a to konkrétně § 788 - § 828. Tato právní úprava byla oproti dnešnímu zákonu o pojistné smlouvě velmi stručná a po čase přestala vyhovovat požadavkům a potřebám stále více se rozvíjejícího pojistného trhu. Proto se vytvořil zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, kterým se upravují pojistné smlouvy uzavřené od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2013. Nově vstoupí v platnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kterým se budou řídit pojistné smlouvy uzavřené od 1. 1. 2014.

S novým občanským zákoníkem přicházejí podstatné změny v pojistném právu. Prioritním cílem této diplomové práce je zjištění orientace spotřebitelů v základních pojmech pojistného práva, nové právní úpravě a v pojistných podmínkách, které hrají podstatnou roli při uzavírání pojistné smlouvy. A také prezentace odlišností současné právní úpravy zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a budoucí právní úpravy pojistné smlouvy zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Změny, které nastanou platností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník jsou podrobně popsány v podkapitole 2.1.3 Nová právní úprava. Podle tohoto zákona se nově pojistná smlouva řadí mezi takzvané aleatorní smlouvy. Tedy smlouvy z odvázných závazků. Odvážnost pojištění vyplývá z nejistoty mezi vzájemným plněním a protiplněním.

Z definice pojistné smlouvy byla odstraněna formulace, že se jedná o smlouvu o finančních službách. Nová právní úprava také nepracuje s řadou pojmů. Mezi ně patří například časová či nová cena, účastník soukromého pojištění a další. Na tuto změnu budou muset reagovat pojistitelé ve svých pojistných podmínkách.

Hlavní rozdíl od soudobé právní úpravy spočívá v tom, že se pojem pojistitele nevztahuje pouze na pojišťovnu, jenž má povolení k provozování pojišťovací činnosti. Podle veřejného práva může i osoba bez tohoto oprávnění uzavírat pojistnou smlouvu, přičemž není způsobena její neplatnost. Tento pojistitel je vázán uzavřenou smlouvou

stejně jako pojistitel s platným povolením, neboť není přijatelné, aby druhá strana byla ohrožená neplatností této smlouvy. Rozhodně se však jedná o nepovolenou činnost, která je trestná.

Beze změny setrvala povinnost písemné formy pojistné smlouvy, jejíž pojištění trvá minimálně jeden rok. Na rozdíl od současné právní úpravy se toto už netýká dalších právních úkonů upravujících pojištění, protože dle § 2773 je tahle podoba povinná pouze v situacích, kdy tak bylo sjednáno. Právní jednání je pak definováno jako projev vůle, který má za následek vznik, změnu či zánik subjektivního práva anebo povinnosti.

Jedna z hlavních odlišností je zaručeně vyjmutí informačních povinností pojistitele vůči zájemci o pojištění a pojistníkovi ze zákona o pojistné smlouvě. Nový občanský zákoník ve svém § 2760 spoléhá s přemístěním těchto informací do zákona o pojišťovnictví, kde tyto povinnosti věcně spadají.

Nejdůležitější změnou je úprava institutu pojistného zájmu, obsaženého v § 2761 – 2765, neboť pojištění nesmí být užito jako prostředek sloužící ke spekulaci. Základním předpokladem vzniku a trvání pojištění je existence pojistného zájmu. Ten musí být vymezen objektivně a také diferencuje pojištění od všech ostatních aleatorních závazků, především od sázky. Na rozdíl od zákona o pojistné smlouvě se s existencí či zánikem pojistného zájmu spojují právní důsledky.

Mezi důležité odlišnosti patří také pojištění cizího pojistného nebezpečí, které je obsaženo v § 2767. Nově je zde tento případ ošetřen tím, že pojištěný má povinnost seznámit se s obsahem smlouvy a musí udělit souhlas s tím, že právo na pojistné plnění z této smlouvy vyplývající má pojistník. Tento souhlas se nevyžaduje v situaci, kdy je pojištěný plně nesvéprávný potomek pojistníka, pokud je ten jeho zákonným zástupcem a pojistná smlouva se netýká pojištění majetku.

Na rozdíl od zákona o pojistné smlouvě musí pojištěný, pokud nemá zájem na trvání pojištění nově a to ve 30denní lhůtě ode dne smrti nebo zániku pojistitele podat písemné oznámení pojistiteli o svém nezájmu. V této situaci pojištění zaniká už dnem smrti či zániku pojistníka.

Nový občanský zákoník zrušil také výjimky, které zohledňovaly zásadu rovného zacházení u pojištění. Od 1. 1. 2014 už nebude ovlivňovat výši pojistného a pojistné plnění věk, pohlaví a zdravotní stav. Toto hledisko však nesmí být v rozporu se zásadou rovného zacházení podle Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod či antidiskriminačního zákona.

Nově se také nebere ohled na ujednání o zkrácení či prodloužení promlčecí lhůty. Podle § 635 se právo na pojistné plnění promlčí u životního pojištění za deset let a u pojištění odpovědnosti se toto právo promlčí nejpozději promlčením práva na odškodné a úhradu újmy, která se vztahuje k pojištění. Na rozdíl od současné právní úpravy, člení občanský zákoník majetková práva na relativní a absolutní.

Další rozdíl se týká splatnosti běžného pojistného, u kterého není sjednáno v pojistné smlouvě pojistné období. Pokud nastane taková situace, v níž není sjednáno pojistné období, považuje se tak automaticky období jednoho roku. Nově si bude moci také pojistitel, kromě povinného pojištění, odečíst od pojistného plnění splatné pohledávky pojistného či jiné pohledávky z pojištění.

Mezi zcela nové změny patří navrhovaná povinnost pojistitele. Ten musí upozornit zájemce o pojištění na nesoulad mezi jeho nároky a mezi nabízeným pojištěním, je-li nezbytně nutné aby o těchto nesrovnalostech věděl.

Nový občanský zákoník přináší také změny pojistného rizika. Patří zde změna okolností, které vedou ke zvýšení pojistného rizika. Mezi okolnosti zde řadíme ty, jež jsou uvedeny přímo ve smlouvě.

Další odlišností od současné právní úpravy je ta, že pojistník má právo na výpověď pojištění v situaci, kdy pojistitel porušil při určování výše pojistného či pro výpočet pojistného plnění zásadu rovného zacházení.

Novinkou je také v pojištění osob upravena problematika týkající se ujednání o neodvolatelnosti určení manžela či manželky pojistníka jako obmyšlené osoby.

S novou právní úpravou pojistné smlouvy a celého občanského zákoníku přichází spousta významných změn, které se budou muset promítnout také do praxe. Pojišťovny, musí těmto změnám přizpůsobit své pojistné smlouvy a hlavně pojistné podmínky, které budou platit podle nového občanského zákoníku už od 1. 1. 2014.

Cíl diplomové práce byl splněn, neboť byla zjištěna celá řada odlišností současné právní úpravy zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a budoucí právní úpravy pojistné smlouvy zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

V této práci bylo provedeno také dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjištění orientace spotřebitelů v základních pojmech pojistného práva, v nové právní úpravě a v pojistných podmínkách, které hrají podstatnou roli při uzavírání pojistné smlouvy.

Výsledky dotazníku jsou dosti zarážející, neboť bylo zjištěno, že respondenti mají problém určit základní pojmy pojistného práva, jako jsou pojistník, pojistitel,

pojištěný, pojistný zájem, podpojištění majetku, následná finanční škoda a další. Většina respondentů také nemá tušení o nové právní úpravě.

V dotazníku byly stanoveny 3 hypotézy s cílem určení jejich pravdivosti.

Hypotéza č.1 Respondenti čtou pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy. Z výzkumu vyplynulo, že nejvíce respondentů, skutečně čte pojistné podmínky při uzavírání pojistné smlouvy. Celkem 57 respondentů ze 115. Tato hypotéza je tedy pravdivá.

Hypotéza č.2 Vysokoškolsky vzdělaní lidé mají povědomí o změně v právní úpravě. Na tuto otázku odpovědělo celkem 40 vysokoškolsky vzdělaných dotazovatelů. Pouze 11 z nich vědělo, že proběhne změna v právní úpravě pojistné smlouvy, jejím zařazením do občanského zákoníku. Z dotazníkového šetření pak bylo zjištěno, že největší povědomí o této změně mají respondenti s odborným učilištěm. Tato hypotéza proto není pravdivá.

Hypotéza č.3 Respondenti vědí, že bez pojistného zájmu nemůže vzniknout a trvat pojištění. Z výzkumu vyplynulo, že větší polovina 29 respondentů vůbec neví, zda je tento pojem důležitý a 37 dotazovaných ho dokonce nikdy neslyšela. Většina respondentů neví, že bez pojistného zájmu nemůže vzniknout a trvat pojištění. Hypotéza je proto nepravdivá.

Z výsledku dotazníkového šetření lze doporučit zavedení pár hodin výuky na odborných učilištích a středních školách, kde by se probíraly základní pojmy z pojistného práva a veškeré věci s ním související. Nebo zavedení veřejných přednášek, zaměřených na tuto problematiku, aby se zvětšilo povědomí a celkově i finanční gramotnost spotřebitelů.

Seznam použité literatury a pramenů

a.) knihy

- [1] BOHMAN, Ludvík a Magdalena WAWERKOVÁ. *Zákon o pojistné smlouvě*. 2.vyd. Praha: Linde, 2009. 335 s. ISBN 978-80-7201-755-3.
- [2] BÖHM, Arnošt a Karin MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. 184 s. ISBN 978-80-7431-035-5.
- [3] DAŇHEL, Jaroslav. a kol. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. 338 s. ISBN 80-86946-002.
- [4] DAŇHEL, Jaroslav a Eva DUCHÁČKOVÁ. *Teorie pojistných trhů*. 3. vyd. - přeprac. Praha: Professional Publishing, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7431-015-7.
- [5] DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.
- [6] KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010. 351 s. ISBN 978-80-87-12-45-5.
- [7] KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum*. Praha: Grada Publishing, 2006. 280 s. ISBN 80-247-0966-X.
- [8] MALÝ, Václav. *Marketingový výzkum: teorie a praxe*. 2.vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 181 s. ISBN 978-80-245-1326-3.
- [9] MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví*. 1. vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2009. 143 s. ISBN 978-80-214-3963-4
- [10] PÁLENÍK, Vladislav. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik*. Praha: Linde, 2007. 239s. ISBN 978-80-7201-644-0.

b.) Články

- [11] ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část I.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 1, s. 4-7 . ISSN 0032-2393.
- [12] ČECHOVÁ, Jana a Vladimír PŘIKRYL. Nový občanský zákoník: Zásadní změny v právní úpravě pojistné smlouvy – část II.. *Pojistný obzor*. 2012, č. 2, s. 6-9. ISSN 0032-2393.

c.) Články v elektronické podobě

[13] Tisková zpráva ČNB. BOLFOVÁ, Pavlína. *Upozornění ČNB pro veřejnost*. Praha:[online].Dostupné z: <www.cnb.cz>.[cit. 6.6.2008].

d.) Internetové zdroje

- [14] Internetové stránky ČAP. Dostupné z: <www.cap.cz>.[cit. 15.3.2013].
- [15] Internetové stránky ČP. Dostupné z: <www.ceskapojistovna.cz>.[cit. 2.4.2013].
- [16] Internetové stránky Kooperativy. Dostupné z: <www.koop.cz>.[cit. 2.4.2013].
- [17] Internetové stránky Allianz. Dostupné z: < www.allianzdirect.cz >.[cit. 2.4.2013].
- [18] Internetové stránky Generali. Dostupné z: <www.generali.cz>.[cit. 2.4.2013].
- [19] Internetové stránky ČSOB. Dostupné z: <www.csob.cz>.[cit. 2.4.2013].

e.) Právní předpisy

- [20] Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník
- [21] Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník
- [22] Zákon č.513/1991 Sb., obchodní zákoník
- [23] Zákon č.37/2004 Sb., o pojistné smlouvě
- [24] Zákon č.277/2009 Sb., o pojišťovnictví
- [25] Zákon č. 42/1992 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem

f.) Ostatní zdroje

- [26] Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku a osob 9837 9/2012 MHA od České pojišťovny
- [27] Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku a odpovědnosti občanů M -100/05 od Kooperativy
- [28] Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění věci a jiného majetku a pojištění odpovědnosti za škodu občanů VPPMO 1/11 od Allianz
- [29] Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku VPP M 2010/01 od Generali
- [30] Všeobecné pojistné podmínky pro pojištění majetku a odpovědnosti občanů VPP PMO 2010 od ČSOB

Seznam zkratek

AP	Allianz pojišťovna, a.s.
ČNB	Česká národní banka
ČP	Česká pojišťovna, a.s.
ČR	Česká republika
ČSOB	ČSOB pojišťovna, a.s.
EU	Evropská unie
GP	Generali pojišťovna, a.s.
Kč	Koruna česká
KOOP	Kooperativa pojišťovna, a.s.
Odst.	odstavec
Písm	písmeno
Sb.	Sbírky
www	World wide web

Prohlášení o využití výsledku diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 23.4.2013

Bc. Hana Honová

Adresa trvalého pobytu studenta:

Na Tylovách 508
747 41 Hradec nad Moravicí